

Sõjapidamine IX

Eesti kaitsmisest sõjas ja rahus 1

RENE TOOMSE, kapten

JUUNISÕDA

See juhtus juunikuu esimese nädalavahetuse varahommikul ja peaaegu ootamatult. Aslaavia¹ tungis kahe motolaskurbrigadiga Narva kaudu Kirde-Eestisse ja sööstis Tapa garnisoni suunas, kihutades oma ratassoomukitel ja tankidel läbi ausat und magavate linnade ja asulate. Samal ajal sooritas 36. õhuründebrigaad ühe pataljoniga dessandi väeosatagusele lennuväljale ja hõivas tormijooksuga sõjaväelinnaku. Vahtkond üritas esimeste langevarjude taevasse ilmumisel saada ühendust peastaabiga Tallinnas, enne kui nad üle joosti, kuid sideliinid ei töötanud enam. Keegi ei vastanud kutsungile, sidesüsteem oli häkitud ja kokku kukutatud, turvamüürid murtud, mobiilside vaikus. Selle kõige eest olid hoolitsenud varakult riiki imbunud eriuksuste grupid, kes ettenähtud ajal sooritasid vaikselt, kuid surmavaid rünnakuid meedia-, side- ja serverisõlmedele, võttes nii peastaabi, erinevate väeosade ja avalikkuse suhtlemisvõimaluse.

Kihutavad motolaskurbrigadid jagunesid Jõhvi juures kahte suunda, üks jätkas Rakvere ja Kundani, teine suundus lõuna poole Avinurme piirkonda ja saatis pataljoni tugevduseks Tapale, kus asuti kiirelt hävitama Eesti kaitseväge tehnikat ja varustust. Samal ajal hargnesid brigadid Avinurme-Rakvere-Kunda joonel ja asusid kaitsepositsioonidele, tõmmates nii mõttelise joone Kirde-Eesti ja ülejäänud riigi vahele. Siis sisenesid riiki ka siseväed, kes asusid linnades ja suuremates asulates kontrollpostide üles seadma ning uudishimulikke ja vastuhakkajaid taltsutama. Kohaliku viienda kolonni abiga asuti vahistama kodudesse jäänud kaitseväge, kaitseliitlasi, politseinikke ja piirivalvureid, et vältida nende ohtlikku muutumist edasise operatsiooni ajal.

Sõjaväeluure spetsialistid võtsid kontrolli alla erinevate ametiasutuste, nagu sotsiaalameeti, maksuameti, kodakondsus- ja migratsiooniameeti osakondade arvutipargi. Nad asusid koguma kõike edaspidiseks vajalikku elektroonilist ja muul kujul informatsiooni, sealhulgas kõigi potentsiaalselt ohtlike isikute andmeid, keda jooksvalt saadeti vahistama sisevägede patrullid.

Kunda jooneni Läänemerele patrullisid sõjalaevad, takistades nii võimaliku abi merelt. Kogu operatsiooni esimene etapp, Kirde-Eesti eraldamine, sai sooritatud ligikaudu kuue tunni-ga.

Rünnakule olid eelnenud järjest kasvavad pinged riikide vahel. Suurem grupp Aslaavia rahvusest inimesi, kelle kontsentratsioon Kirde-Eestis ja Tallinnas on märkimisväärne, olid järjest enam nõudnud rohkem „õigusi“ kuni selleni, et Kirde-Eesti saaks autonoomseks maakonnaks, kus aslaavlased valitse-

sid oma äranägemise järgi, toetudes etnilise kodumaa abile. Pinged ja konfliktid noorte eestlaste ja aslaavlaste vahel olid kasvanud veritseks kokkupõrgeteks, mille taltsutamiseks kasutas politsei kogu oma jõudu, kuid millel oli pigem mõlemad pooli provotseeriv efekt. Aslaavia kasutas kogu olukorda oskuslikult ära, manipuleerides meedia ja oluliste rahvusvaheliste organisatsioonidega. Eestlased said kuvatud kui inimõigusi eiravad natsid, kes ei salli oma kodumaal teisi rahvaid ja on selle nimel valmis kõige ebainimlikumal viisil ründama rahumeelsete aslaavlaste kodusid, koole ja lasteaedu. Ja seda kõike Eesti valitsuse vaikival nõusolekul, kes näiliselt püüab poliitiseeritud korda hoida, kuid tegelikult ei takista rünnakuid aslaavlaste vastu.

Kuigi olukord oli juba aprillist alates olnud väga pingeline, vahtetud oli mitmeid diplomaatilisi noote ja vastastikku saadetud riigist välja saadikuid, ei ennustanud miski relvastatud rünnakut Eesti vastu. Eesti oli kindel oma heidutuses, mida pakkus peamiselt kuulumine NATOsse ja Euroopa Liitu.

Aslaavia oli just pidamas oma iga-aastast suurõppust Balti riikide piirde lähistel, kuid selle varjust esimesed brigadid olid sõõstu sooritasidki - kiirelt ja liigse poliitilise kärata, nagu osana õppusest. Alles esimese rünnakupäeva lõunaks, kui Kirde-Eesti oli isoleeritud ja siseväed asusid kontrollima asustatud alasid, esines Aslaavia president vastava avaldusega maailmale. Ta mõistis hukka Eesti valitsuse võimetuse etniliste aslaavlaste julgeolekut tagada, mis ei jätnudki muud võimalust, kui võtta sellega kaasnevate kohutavate inimõiguste rikkumiste tõkestamiseks kõige plahvatusohtlikum ala ajutiselt Aslaavia rahuvalvajate kontrolli alla. Ta kinnitas, et Aslaavia ei ole huvitatud Eesti okupeerimisest ja rahuvalveteed lahkuvad kohe, kui kohalike aslaavlaste turvalisus ja poliitilised nõudmised on Eesti valitsuse poolt tagatud.

Juhul, kui Eesti peaks kasutama sõjalist jõudu rahuvalvajate vastu, saab vastulööki olema karm ja kõikehõlmav. Praeguseks on keskmaa-raketisüsteemid sihitud kõigile Eesti strateegilistele objektidele, nagu Ämari ja Tallinna lennuväljad, suuremad sadamad, kaitseväge ja Kaitseliidu staabid ning väeosad. NATO või Euroopa Liidu võimaliku sekkumise korral ei välista Aslaavia jõe kasutamist ka nende vägede vastu. Kogu Eesti õhuruumi Eesti kontrollivad Aslaavia õhutõrjeraketisüsteemid, Läänemere akvatoorium on vaatluse all ja iga katse saata lisajõudusid Eestile appi annab Aslaaviale õiguse kasutada jõudu lähenevate lennukite või laevade vastu.

Tallinnas kogunes Eesti valitsus kriisiistungile, kaitsejõud said mobilisatsioonikorralduse ja alalises valmiduses jalaväebrigaadid asusid Paldiskist liikvele Kirde-Eesti suunas, et tõkestada vastase võimalik pealetung Tallinnale. Sõda oli saabunud taas kord Eestimaa pinnale.

Riigikaitse strateegilised seisukohad ja dilemmad

Kõigepealt meenutagem siinkohal sõjandusklassikut Carl von Clausewitzit, kes oma teoses „Sõjast“ on öelnud, et esimene, ülim ja kõige kaugemale

ulatuv otsus, mille riigimees ja väejuht peavad tegema, on anda hinnang, missuguses sõjas nad tegelikult osalevad, mitte oletama või püüdma kujutada seda teistsuguse, selle konkreetse sõja olemusega vastuolus olevana. Sest see on esimene ja kõige kaalukam strateegiline küsimus.

1 Aslaavia on tinglik ja hüpoteetiline riik, millel ei ole mingit seost ühegi pärisriigiga.

Nüüd aga asja juurde. Eespool kirjeldatud rünnakut ei ole veel juhtunud ja saab vaid spekuloida, kas see on võimalik või mitte. Tänapäeval takistab seda eelkõige võimaliku vastase poliitiline ja ka majanduslik ratsionaalsus. Mitmes mõttes oleks see talle enesehävituslik, sest kulutused ja tagajärjed (sh rahvusvahelised sanktsioonid) ületaksid kordades kasu. Kas see tasakaal võib tulevikus muutuda, sõltub paljuski Eesti ja muu maailma arengutest. Hetkel (riigi eksistentsi mõttes võib hetke mõista näiteks kümne aastana) on Eesti veendunud, et otsene sõjaline rünnak riigi vastu ei ole tõenäoline, kuid ei välista ka mõne vastase võimalikku väärarvestust, et NATO kollektiivkaitse ei rakendu.² Seega on enesestmõistetav, et tuleb ka ise riigikaitseks valmis olla ja seda ennekõike esmase iseseisva kaitsevõime arendamise kaudu. Viimase toimimine on eelduseks, et liitlased üldse saaksid Eestile appi tulla.³ Muu hulgas näeb „Riigikaitse strateegia“ ette esimese löögi vastuvõtmist nii territoriaalsete, mitteterritoriaalsete üksuste kui ka sissitegevusega vastase poolt hõivatud aladel.⁴ Kõik vajalikud jõud arendatakse välja võimepõhise planeerimise kaudu,⁵ mis eeldab pidevat analüüsi ja sünteesi teemal, milliseid võimeid on tegelikult vaja, et saada vastu raskekaalulisele vastasele.

Väikeriik ei saa endale lubada soovunelmaid, et keegi teine tuleb talle kohe appi, vaid ta peab nutikalt ja agaralt looma tegevuskavasid ise tegutsemiseks, seda just esmase iseseisva kaitsevõime raames.

Seega võib veelgi olulisem kui kunagi varem olla küsimus, milliseid sõjapidamise strateegiaid ja taktikaid saab väike riik rakendada suure vastu, et olla edukas. Ülalkirjeldatud *Juunisõja* esimese etapi ehk Kirde-Eesti eraldamise tegi Aslaavia teoks päevaga. Kas see on reaalne? Muidugi on. Reaalne on ka see, et brigaadi või kahega saab paari päevaga põhimõtteliselt läbi Eesti sõita. Soomuspataljoni liikumise kiirus valgel ajal on keskmiselt 30–40 km/h (liigutakse pataljoni kaupa valmisolekus hargneda kontakti korral rünnakurivistusse) ja Narvast Tallinna on 212 km. Kui keegi sellise rünnaku takistamiseks midagi ette ei võta, on see tee teoreetiliselt läbitav viie tunniga.

Olgem ausad, strateegilise üllatusrünnaku korral, kui Eestil ei ole väed juba enne seda mobiliseeritud ja positsioonidel, on selline olukord täiesti reaalne ja riigist saab suhteliselt lihtsalt läbi sõita. Kuid see ei ole veel mingi katastroof, kui asja avatuma pilguga vaadata ja selliseks stsenaariumiks valmis olla. Üks asi on soomusbrigaadi paiskamine edasi

koheseks vastupanuks valmistumata maal, hoopis teine ja keerulisem ülesanne on selle väe võitlusvõime tagamine pärast esimest sööstu. See on vastase nõrk koht, kuhu sellise stsenaariumi korral peaks suur osa kaitsejõudude plaane rõhu asetama. Peamine on mitte sattuda paanikasse, vaid suunata kaitseenergia vastase kriitiliste nõrkuste vastu. Et leida neid nõrkusi ja ise tugev olla, tuleb pisut tegelda ka sõjapidamisfilosoofia kui arusaamisega sõjast ja selle olemusest.⁶

Põhitõed väikeriigi ellujäämiseks sõjas

Eesmärk pühendab abinõu

„Eesmärk pühendab abinõu“ on igivana väljend, millele tihti omistatakse negatiivne varjund. Kui aga tekib olukord, kus totaalse kaotuse vältimiseks on valida hävingu või mittetraditsioonilise tegutsemise vahel, on loomulik valik tegutsemine. Sõjapidamises on alati kesksel kohal moraal, eetika ja sõjaseadused. Kui reegleid saab veel painutada, siis moraalse palge kaotamine võib oma hävingut kiirendada. Sõjas ei tehta kergeid valikuid ega lihtsaid otsuseid. Iga ülema käsk on otsus selle kohta, kes jääb ellu ja kes mitte.

Väikeüksuse tasandil sõltub sellest sõjamehe elu, riigi tasandil tehtud otsustest terve rahvuse püsijäämine. Siit tõusetuvad ka küsimused sõja korral. Kas tsiviilobjektide rünnak vastase riigi territooriumil on lubatud, kui selline rünnak võiks peatada kogu sõjategevuse Eesti vastu? Sõjaõigusega on see vastuolus.⁷ Kuid kui sellest sõltub ennast kaitsva riigi saatus? Järgmine dilemma on: kuidas suhtub ülejäänud maailm sellisesse tegevusse ja kas see mõjutab abivägede saabumist?

Need ja mitmed teised on vastuseta küsimused, mille kohta tuleb ühel päeval kardetavasti võtta vastu otsus. Võttes aluseks Eesti Vabariigi põhiseaduse preambulas öeldu, et Eesti ülim eesmärk on riigi, rahva ja kultuuri püsijäämine, annab see tõenäoliselt põhjenduse ka vähemalt kaaluda meetodeid, mis ei pruugi olla kooskõlas meie praeguse ja ka NATO klassikalise arusaamisega sõjapidamisest.

Avatud mõtlemise vajadus

Väikeriik peab olema eriti avatud mõtlemisega. Ebatraditsioonilised meetodid (taktikad ja tehnikad) tagavad eesmärgi täitmise tõenäoliselt paremini, sest need on üllatuseks vastasele ja loovad koos tegevuste tempoga šokiefekti, mis omakorda vähendab vastase võitlusvõimet. Eriti on vaja uuenduslikku mõtlemist taktikate osas.

2 Riigikaitse strateegia (http://www.mod.gov.ee/files/kmin/img/files/Riigikaitse_strateegia_2010%282%29.pdf), p 16.

3 *Ibid.*, p 35.

4 *Ibid.*, p 36, 39.

5 *Ibid.*, p 46.

6 Toomse, Rene 2010. Rahvas sõjas: Väikeriigi võimalus olla suurem suurriigist. Diplomaatia 81 (mai) ([http://www.diplomaatia.ee/index.php?id=242&tx_ttnews\[tt_news\]=1129&tx_ttnews\[backPid\]=557&cHash=3116bc4bdf](http://www.diplomaatia.ee/index.php?id=242&tx_ttnews[tt_news]=1129&tx_ttnews[backPid]=557&cHash=3116bc4bdf)).

7 Tsviiliskute sõjaegse kaitse 12. augusti 1949 Genfi (IV) konventsioon (<https://www.riigiteataja.ee/akt/79260/htmlisa/13187476>).

Siin on suureks abiks ka sõjaajalugu, lahingute kirjeldused just sellest aspektist, mis on töötanud väiksema väe kasuks suurema vastase vastu. Sõjapidamise ajalugu on näidetest kirju. Oskus neid analüüsida, vastavalt kohandada ja modifitseerida peab tulema Eesti oma sõjateadusest. Väikeriik ei saa endale lubada soovunelmaid, et keegi teine tuleb talle kohe appi, vaid ta peab nutikalt ja agaralt looma tegevuskavasid ise tegutsemiseks, seda just esmase iseseisva kaitsevõime raames. Arvestada tuleb ka sellega, et „esmane“ võib osutada väga pikaks ja vajadusel koosneda lausa erinevatest strateegilistest tegevuskavadest, mis lähevad sujuvalt üle ühelt teisele ning vajadusel ka kolmandale.

Lisaks erinevate plaanide olemasolule on sama oluline ka kaitsejõudude liikmete ja rahva teadlikkus põhimõttelistest sõjapidamisstrateegiatest, sest ükski plaan ei tööta, kui selle täitjad seda ei tea ega ole selle täideviimiseks valmistunud. Siin on vastuolu oma plaani salastamisega vastase eest, kuid just selles peab olema mõistlik tasakaal: põhimõttelised strateegiad peavad olema avalikud, omades nii ka heidutuse iseloomu, kuid konkreetsed operatsioonid nende raames on varjatud kuni tegevuse alguseni.

Ka kõige ebameeldivama ohustsenaariumi rakendamise korral, nagu näiteks võiks olla eelkirjeldatud *Juunisõda*, ei tohiks mobiliseeritud, kuid kokkuharjutamata üksusi saata mõtlematult vastase tegevuse ehk soomusüksuste vastu, vaid keskenduda tuleks sellise sügavusse tunginud väe piiramisrõngasse võtmisele ja tema toetuse äralõikamisele. Läbiv põhimõte on, nii idee kui ka füüsilise lahingu tasandil, et alati peab olema võimalik paisata oma tegevus vastase nõrgemate, kuid eluliselt oluliste võimete vastu. Mitte ükski vägi ei ole tugev igas kohas ega võimes. Kuid veelgi olulisem: kaitsja ei tohi pakkuda vastasele võimalusi tema soovitud sihtmärkideks ehk väiksema kaitsja füüsiline tegevus (näiteks pataljon klassikalises kaitses) võib osutada tegelikult kriitiliseks haavatavuseks vastase ülekaalukate relvasüsteemide ees, millega nemad on harjunud võitlema.

Esmane kaitse ja põhipingutus

Kui esmane iseseisev kaitse⁸ ebaõnnestub, on kollektiivkaitse rakendumine raskendatud, seega on esmane kaitse põhipingutus (*der Schwerpunkt*). Selle tõdemisega tuleb läheneda iga võime loomisel ja plaani tegemisel. Eelmainitud avatud mõtlemine ja iseseisvale kaitsele keskendumine kõigi võimalike vahendite ja taktikatega on kõige olulisem.

Kuid mis punktist alates võib olla iseseisev kaitse ebaõnnestunud? Kus on see ajaline, territoriaalne või ka moraalne punkt, millest alates on kõik läbi ja lootus kustunud? See on oluline küsimus, mis on küll kõige ebameeldivam ja vihatum, kuid millele tuleb siiski silma vaadata, mitte seda meeletult vältida. Lootus, isegi kollektiivkaitseplaanide olemasolu korral, ei ole tegelikult meetod. Ausast

ja hästi arutletud vastusest sellele küsimusele koorub välja just see, mida peab riik tegelikult ja kõige rohkem ette valmistama ning kaitsma. Kas selleks on Tallinn, kogu maad hõlmav sissivõitluse tüüpi vastupanutegevus või on vaja luua varulenuväljad maa lääneserva jne?

See ei pruugi olla üks ja ainus tegevus, vaid kombinatsioon. Peamine on see, et kaitsja peab ausalt otsa vaatama ka kõige ebameeldivamatele võimalustele, mitte sulgema nende ees silmi. Näiteks kaotades Tallinna, mis on totaalse sõja korral vastase tõenäoline peaesmärk, või Ämari lennuvälja, ei tohi lasta ennast heidutada, vaid tuleb rakendada järgmine ettevalmistatud plaan, mis siiski tagab liitlaste appituleku võimaluse ja samas võimaldab oma vägede võitluse jätkamist.

Hetkel on Eesti veendunud, et otsene sõjaline rünnak riigi vastu ei ole tõenäoline, kuid ei välista ka mõne vastase võimalikku väärarvestust, et NATO kollektiivkaitse ei rakendu.

NATO doktriinid pole dogmad

NATO doktriinid ei saa olla dogmad ehk jäigad reeglid, mille järgi peab vägesid looma või mida järgides tuleb võidelda. Neid doktriine peab tundma, kuid olulisim on rahvuslike vajaduste ja kohalike olude (sh varude) arvestamine. Selles mõttes tuleb just taktikalisel tasandil läheneda probleemile iseseisvalt ja loovalt, mitte otsida valmis vastuseid või – veelgi halvem – strateegilisi või taktikalisi piiranguid. Kuulumine NATOsse ei tähenda ühisdoktriinide automaatset ülimaldaks seadmist, vaid neil on siiski soovituslik iseloom. Rahvuslik doktriin on see, mis kohandub vastava riigi võitlejate, rahva ja maaga ning on ainus, mis loob eeldused edukaks iseseisvaks võitluseks. On see doktriin kirjas ühes raamatus või on see praktikate kogum, mis ringleb teadmiste kujul, on maitse küsimus.

Doktriini ja ka lahingueeskirja kui printsiipide ja näidislahenduste kogumeid ei saa ega tohi üle tähtsustada, vaid neid tuleb kasutada loovalt vastavalt olukorrale. Need on üldised juhtnöörid, mis aitavad väe erinevatel osadel rääkida asjadest samas keeles, kuid ei tohi kunagi seada taktikalistele lahendustele jäiku piiranguid.

Moraalsed ja legaalsed printsiibid on doktriini ainukesed muutumatud osad, milles ei tohi järele anda, näiteks sõjavangide sõjaõigusjärgne kohtlemine jms. Muus osas, mis puutub just taktikalistesse lahendustesse, tuleb igal ülemal kasutada siiski omaenese pead unikaalsete tegevuskavade koostamisel, et tagada maksimaalne ootamatus vastasele ja oma üksuse edukus.

Vastase staap loeb oma vastase (sh NATO) doktriine väga hoolikalt ja teeb täpselt samasugust

8 Vt ka Toomse, Rene 2010a. Sõjapidamine VI: Esmane kaitsevõime – tegelikkus ja doktriin. Kaitse Kodu! 6, lk 33–36.

luureanalüüsi ja -sünteesi kui meiegi. Just seetõttu tulebki vältida standardseid taktikalisi lahendusi.

Seadused, regulatsioonid ja bürokraatia

Riigi seadused, regulatsioonid ja bürokraatia peavad järgima riigi kaitsemise vajadusi, mitte seadma piiranguid ettevalmistusteks ja võitluseks. Ükski regulatsioon ei ole asi iseeneses, vaid need peavad toetama ülima eesmärgi saavutamist. Siin on juhtroll kaitseministeeriumil, kes avatud koostöös kaitsejõududega saab luua projektid vastavateks vajalikeks muudatusteks ja jääb pidevalt silma peal hoidma muude regulatsioonide vastavusel tegelike eesmärkidega.⁹

Sõjapidamises on alati kesksel kohal moraal, eetika ja sõjaseadused. Kui reegleid saab veel painutada, siis moraalise palge kaotamine võib oma hävingut kiirendada.

Samas on oma sisemise bürokraatia reguleerimine kaitsejõudude enese teha. Bürokraatia kui korra ja kontrolli mehhanism on oluline ja vajalik, kuid aegajalt tuleb seda optimeerida, sest sel on loomupärane omadus kasvada ebamõistlikuks. Kui pabereid tehakse paberite endi pärast või blanketid laskeharjutuse läbiviimiseks lähevad keerulisemaks ja ajakulukamaks kui harjutuse enda läbiviimine, on selline asjaajamine eesmärki takistav ja organisatsioon peab paberite vormi otstarbekuse üle vaatama.

Manööversõja filosoofia

Manööversõja filosoofia kui avatud mõtlemise alustala on midagi sellist, mis tegelikult väljub Eestis kehtivast arusaamast distsipliini, korra ja kontrolli kohta. Tunnistades manööversõja printsiipe, oleks õige aeg revideerida ka kaitsejõude puudutavaid seadusi, määrustikke ja arusaamu, tõstes pimedate kuuletumise nõudest kõrgemateks väärtusteks initsiatiivi, leidlikkuse, usalduse ning julguse otsustada ja tegutseda.

Need on olulisimad tegelikud väärtused igas sõduris ja ülemas, mis võimaldavad võidelda ka olukorras, kus ei ole sidet kõrgema staabiga. Iga allüksus peab suutma ise plaani koostada ja seda ka ellu viia igal võimalikul juhul, aga eriti just siis, kui kõrgemalt juhised läbi ei tule.

Sõda on korratus ja kaos. Edukam on alati see, kes aktsepteerib seda paradigmat ja suudab end ise kaoses organiseerida, suurendades samas kaost vastase ridades.

Ülesandekeskne juhtimine¹⁰

Kui positsioonil paiknev rühm ei saa sidet kompanii ega naaberrühmaga, tuleb tal tegutseda loovalt, mitte kahelda või tegevusetult istuda. Seda

kõike võimaldab vaid ülesandekeskne lähenemine kāske andes, kus pikad ja ilukirjanduslikud käsud peaksid asenduma lühikeste, kuid konkreetsete ja tegevusvabadust võimaldavate lahingukäskudega. Lühidus, selgus ja lihtsus on ideaalse lahingukäsu märksõnad. Lisaks tuleb tagada igale allüksusele arusaamine suuremast lahingupildist ja võimalikult kaugele ulatuvate tegevuste ülevaade. Need on peamised tingimused võimalikult hästi ja aktiivselt võitleva allüksuse tarvis.

Manööversõja mõtlemises asendub ka kontroll selle otseses tähenduses pigem koordineerimise ja soovitustega allüksusele, mitte ei tähenda mingil juhul kõrgema staabi või ülema pidevat sekkumist lahingupidamisse. Ülem peab laskma meestel oma lahinguid ise võidelda ja toetama neid siis, kui nad seda vajavad. Selleks tuleb iga tasandi ülemaid õpetada iseseisvalt mõtlema ja tegutsema. Kõrgemalt pidevalt suunates ja allüksuste eest otsustades tekitab see sõdurites nn õpitud abituse sündroomi, nii et keegi ei oska ega julge tegutseda, kui ei ole antud kõrgema ülema juhust konkreetseks olukorras. See viimane on vast kõige hävituslikum väiksema väe lahinguvõimele.

Muide, Eesti sõjapidamiskultuuris on ülesandekeskne juhtimiskultuur ajalooliselt juba eksisteerinud. Terve Vabadussõda peeti ehtsas manööversõja stiilis, kus ülemate initsiatiiv ning käskude selgus ja lühidus olid normiks. Meenutagem, et järgneva 3. diviisi ülema kindral Ernst Põdderi 22. juunil 1919 kell 23.17 antud kuuelausealise käsuga algas operatsioon, mille tulemust tähistab Eesti Vabariik võidupühana.

“Meie ei tohi parunitele ja nende palgalisele raudidivisjonile võimalust anda ennast korrastada ja koondada pärast kahepäevast lahingut, mis nad on saanud Soomusrongide ja nende väeosade ja 3. Divisjoni poolt. Madu pea peab maha raiutud saama ja selle jaoks peab vaenlast lõhkuma ja Võnnu linna ära võtma. Võnnu linna äravõtmine jääb Soomusrongide ja nende väeosade ülesandeks. Polkovnik Heinze grupp peab peale tungima ühes Soomusrongide osadega nende pahema tiivaga koos Vesselgohvi-Ramotski sihis ja püüdma Ramotski oma alla võtta; mis juures 2-ne ratsaväe polk tuleb vaenlasele selja taha saata. Pealetungimine algatada mitte hiljem kui kell kolm. 6-s ja 9-s polgud jätkavad oma operatsiooni edasi, püüdes Roopa alevit oma alla võtta.”¹¹

Sõjaliste strateegiate koostamist

Sõjalised strateegiad on kui põhimõttelised tegevusplaanid, mis ühendavad varud ja taktikad eesmärgi saavutamiseks. Strateegiaid peab olema mitu, sest iga olukord nõuab erilist lähenemist.

⁹ Riigikaitse strateegia, p 41.

¹⁰ Kui ametlikult on kehtivaks terminiks „ülesandekeskne juhtimine“, on see stiil alati suunatud eesmärgi (mida on vaja saavutada ja miks) täitmisele, mitte mingil juhul ülesandele kui meetodile (kuidas ülesanne täita).

¹¹ Eesti Vabadussõda 1918–1920. II. Vabadussõja Ajaloo Komitee populaarteadusliku väljaande korduürik. Geislingen/St.: Kultuur 1951, lk 170, 172.

Samas peab iga strateegia olema piisavalt paindlik ja võimaldama sujuvat üleminekut ühelt teiselt, kui olukord seda nõuab.¹² Riigikaitse strateegia nii arenduseks kui ka võitluseks põhimõttelisi ja suuniseid andva dokumendina peaks seega määrama sõjaliste alamstrateegiatega põhisuunad, mis rakenduvad erinevate olukordade korral.

Enne erinevate võimalike sõjaliste strateegiatega vaatlemist tuleks igal tasandil, on selleks strateegiline, operatsiooniline või taktikaline tase, arutleda järgmiste küsimuste üle:

(vastase kohta)

- Millised on vastase eesmärgid, ressursid ja meetodid?
- Milliseid võitlusviise ta kõige vähem eelistab ja milleks ta ei ole hästi valmistunud?
- Millised on tema süsteemi nõrgad kohad? Mida ta kõige rohkem kardab? Millised tegevused tema süsteemide vastu panevad ta oma kavatsusest loobuma?

(enda kohta)

- Mida me tahame saavutada? Mis on meie realistlikud eesmärgid? Saavutatava eesmärgi selge sõnastamine on iga plaani alguspunkt. On selleks iga hinnaga Tallinna hoidmine või rühma väljaõppes öise kiirrünnakudrilli tõrgeteta sujumine, pole tegelikult vahet – kõik tegevused peavad olema eesmärgistatud. *(Püüdlus.)*
- Millised on meie ressursid? Mida me suudame nendega teha? *(Vahendid.)*
- Millised meetodid meie inimeste ja varudega aitavad saavutada eesmärki? *(Taktikad vastase eeltuvastatud nõrkuste ründamiseks.)*
- Milliseid varusid ja meetodeid on vaja täiendada, et saavutada eesmäärke? *(Hanked, arendus, väljaõpe.)*

Avatud mõtlemisega arutelud nende küsimuste üle loovad tõenäoliselt toimivate strateegiatega ja doktriini aluse.¹³ Kusjuures see arutus peaks käima kaitse süsteemi läbiva, kõiki sisemisi tasandeid hõlmava suhtluse kaudu, sest briljantseid ideid võib tulla väe igalt liikmelt. Lisaks sellele on vaja ka tegelikult alustada avaratehk laiapõhjalist arutelu erinevate ametkondade ja tsiviilsektoriga, nagu näeb ette ka julgeolekupoliitika alusdokument,¹⁴ mis on käsitletav kõrgeima riigikaitse doktriinina.

Kuigi olen veendunud, et seda laiapõhjalise planeerimise ministriumide tasandil juba rakendatakse, ei pruugi see siiski olla piisav. Selline planeerimine saab tõeliselt efektiivseks vaid siis, kui vastava taseme iga astme spetsialistid erinevatest süsteemidest suhtlevad omavahel ja vahetult ka

horisontaalselt. Näiteks pioneeripataljoni ekspert peaks vahetult suhtlema tee- ja sillaehituse planeerijatega vastavast asutusest, et iga ehitusprojekt saaks ka unikaalse sõjaliseks otstarbeks kasutatava lahenduse (näiteks laengupesad sildades jne). Koordineerides selliseid lahendusi üksnes ministriumide kaudu, jääb nii kommunikatsioon kui ka tegevustes liiga suur vigade võimalus.

Siiski on oluline ja kasulik luua võimalikult püsiv kõrgeim ekspertgrupp, mis otsiks pidevalt ja põhitööna laiapõhjalisi lahendusi, tagades nii ka valdkonna järjepidevuse. Praktika on näidanud, et ajutised töögrupid ja vastutavate inimeste osalemine kõrvaltööna ei ole kõige tulemuslikumad, kuid tõeliselt strateegilistes valdkondades on parim ettevalmistus kogu kaitsetegevuse õnnestumise aluseks nii sõjas kui ka rahus.

▮ äbiv põhimõte on, nii idee kui ka füüsilise lahingu tasandil, et alati peab olema paisata oma tugevus vastase nõrgemate, kuid eluliselt oluliste võimete vastu.

Läheme selle osa lõpetuseks korraks tagasi alguse juurde ja tuletame meelde seal osundatud Clausewitz'i tõdemust, et kõige olulisem strateegiline küsimus on selgeks teha, missuguses sõjas tegelikult osaletakse. Tundub, et sageli jäetakse see tõdemus tähelepanuta ja sõjaplaanid tehakse nii, nagu seda sõda soovitakse näha, mis omakorda viib valede strateegiliste eelduste ja seega plaanide mittetoimimiseni. Näiteks kas või viimaste sõdade puhul, kus valede strateegilised eeldused on muutnud kiiretena planeeritud sõjakäigud Iraaki ja Afganistani pikaleveninud kurnamissõdadeks, kus lääne ühiskonna kavandatud ja ettekujutatud võitu ei ole veel paistmas, kuid sõjapidamisjõud on raugemas. Millist sõda peab vastane? On see klassikaline ja konventsionaalne, manööver- või kurnamisstiil, kombineeritud irregulaarsete jõududega? Ning – mis kõige olulisem – mida ta püüab tegelikult saavutada ja miks? Sellest tulenevalt tuleb seada enda lähtekohad ja sõjategelised eesmärgid, olles valmis neid sujuvalt kohandama. Nendest küsimustest algab tegelik arutelu, kuidas kasutada kõige paremini olemasolevaid võimeid, millised peaksid olema rõhuasetused väljaõppes ja ettevalmistustes ning mida üldse on vaja juurde luua, hankida ja arendada. See on ka peamine lähtekoht sellele, millised sõjapidamisõpikud või lahingueeskirjad Eesti oma väe väljaõpetamiseks kirjutatakse.

Järgmises osas tulevad käsitlusele konkreetsed võimalikud strateegiad, olemasolevate võimete vaatlus ning soovituslikud rõhuasetused ja tegevussuunad.

(Järgneb.)

12 Beaufre, Andre 1965. Introduction to Strategy. London: Faber and Faber, lk 23, 29.

13 Vt ka Toomse, Rene 2010b. Sõjapidamine IV: Doktriinidest, strateegiast (ja tankidest). Kaitse Kodu! 4, lk 27–31.

14 Eesti julgeolekupoliitika alused 2010, lk 9 (http://www.vm.ee/sites/default/files/PA_2010.pdf).

Sõjapidamine X

Eesti kaitsmisest sõjas ja rahus 2

RENE TOOMSE, kapten

Eesti rahvas kaitseb end igal ajal, igal juhul ja igal viisil ükskõik kui ülekaaluka vastase vastu, kes ohustab eesti rahva ja kultuuri püsijäämist.

Kirjutise autori nägemus riigikaitse alusdeklaratsioonist

Selle jätkuartikli eesmärk on analüüsida ülekaaluka vastase strateegilise süsteemi võimalikke nõrkusi ja oma eesmärke ning neist lähtuvalt sünteesida võimalikud strateegilised kontseptsioonid sõjapidamiseks. Sõjaliste strateegiate eesmärk on muuta Eesti sõjaline võitmine vastasele nii raskeks kui võimalik. (Kuigi ambitsioon on alati sõda ära hoida, pole garantiid, et oleme võitmatud, seega ei tohi selles ka pimesi veendunud olla.)

Aslaavia mudel

Kuna Eesti ei ole ühegi riigiga sõjajalal, ei ole korrektne nimetada võimaliku vastasena mõnd konkreetset maad. Seepärast lähtugem, nagu eelmises osas, tinglikust Aslaavia riigist. Tingimuseks olgu see, et Aslaavia on Eestist suurem nii territooriumilt kui ka rahvaarvult. Aslaavial on omapärane arusaam demokraatiast, mis ei ühti Eestis mõistatavaga, ja riikide vahel valitseb pinge, mis on tingitud ajaloolistest ja kultuurilistest erisustest. Aslaavia relvajõud on arvestatavad maailma mastaabis ja nende arsenalil kuulub ka tuumarelv. Viimastel aastatel on Aslaavia relvajõud osalenud mitmes lokaalses ja regionaalses konfliktis, seega on relvajõud omandanud ulatuslikke kogemusi sõjapidamiseks nii konventsionaalselt kui ka sissivastases võitluses. Hetkel on Aslaavia relvajõududes käimas ulatuslik reform, millel tundub olevat mitmeid paralleele Ameerika Ühendriikide aastatetaguste arengusuundadega, mis küll praeguseks on jäänud tagaplaanile.

Meeldetuletuseks eelmises osas esitatud peamised strateegilised küsimused võimaliku vastase kohta kui analüüsi alguspunkt.

- Millised on vastase eesmärgid, varud ja meetodid?
- Milliseid võitlusviise ta kõige vähem eelistab ja milleks ta ei ole hästi valmistunud?
- Millised on tema süsteemi nõrgad kohad? Mida ta kõige rohkem kardab? Millised tegevused

tema süsteemide vastu panevad ta oma kavatusest loobuma?

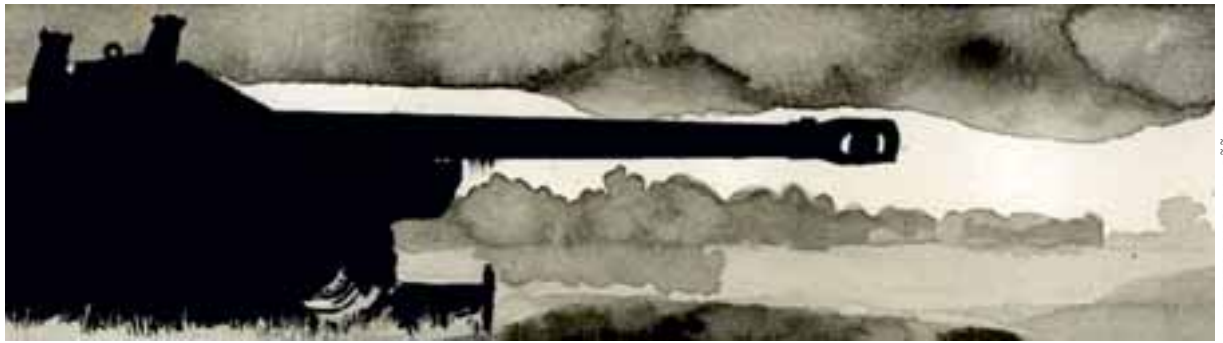
Aslaavia rahvaarv, majanduskasum ja sõjaline võimsus on kordi suuremad Eesti vastavatest näitajatest. Riigi poliitilised eesmärgid on kantud soovist taastada endisaegade suurus ja võimusus, et rääkida otsustavalt kaasa maailma asjades. Kuna iga võimu saavutamise püüdlus loob vastasseisu teiste „mängijatega“, tekib vastasseis ka uue tegijaga ja oht talle. Seetõttu on Aslaavial vaja luua ja tugevdada geopoliitilist puhvetsooni enda ümber, milleks on kõige sobivamad naabruses asuvad väikeriigid (sealhulgas Eesti). Selleks on vaja saavutada teatav kuulekas meelsus nn puhverriikides, mille loomise meetoditeks on majanduslik ahistamine, propaganda, poliitiline mõjutus ja äärmise abinõuna sõjaline surve. See on vastase rahuaegne strateegia iga naaberriigi suhtes eraldi, kusjuures oluline on killustada väikeriikide ühtsus olulistest küsimustes, näiteks välis- ja julgeolekupoliitikas.

Sõjaliste strateegiate eesmärk on muuta vastasele Eesti sõjaline võitmine nii raskeks kui võimalik.

Selleks rakendatavad vahendid ja varud hõlmavad vastavaid ametkondi ja eriteenistusi, kes hoolikalt analüüsivad ja planeerivad väikeriikide mõjutamist nii suunatult iga riigi vastu (otsene mõjutus) kui ka globaalselt (kaudne mõjutus), luues igale sõnumi saajale (mõjutatava riigi rahvas, tema liitlased ja ka mõjutust teostava riigi rahvas) negatiivse pildi vastupunnivast väikeriigist, et valmistada ette moraalne pinnas sõjaliseks konfliktiks, kui seda on vaja rakendada.

Kui eelnev rahuaegne strateegia ei ole piisavalt efektiivne, on võimalik otsene sõjaline mõjutus. Tänapäeval ei ole ilma õigustatava põhjuseta teise iseseisva riigi vallutamine kasumlik mitmetel poliitilistel ja majanduslikel kaalutlustel. Mõtlematu rünnak võib põhjustada suuremat kahju maailma mastaabis, mis on siiski peamine tegevusareen, kuid järeleandlikkusele sundiv karistusoperatsioon on täiesti reaalne. Piisab vaid luua sobiv stsenaarium ja kontekst, mis annab kas või küsitava õigustuse operatsiooni teostamiseks, ja lühiajaline sõjaline rünnak on mõeldav. Alati saab hiljem vabandada või õigustada, kuid tegu on tehtud. Aslaavia, omades arvestatavat sõjalist

ILLUSTRATSIOONID: JAAAN RÕÕMUS

potentsiaali ja ka tuumaarsenali, ei oleks kindlasti soovitud sõjaline vastane ühelegi lääne suurriigile.

Aslaavia relvajõud eelistavad pidada konventsionaalseid lahinguid, kuid samas on kauakestnud sissikonfliktid riigi teistes piirkondades õpetanud ja arendanud ka irregulaarsete jõududega võitlemist. Siiski ei ole ühe sissivõitluskolde lisandumine mingil juhul vastuvõetav ja kujutab Aslaavia riiklusele suuremat probleemi kui väikesearvulise konventsionaalse sõjaväega lahingute pidamine. Mingil juhul ei saa Aslaavia lubada endale uute terroristlike rühmituste tekkimist, mis võivad

Tänapäeval ei ole ilma õigustatava põhjusega teise iseseisva riigi vallutamine kasumlik mitmetel poliitilistel ja majanduslikel kaalutlustel.

sisse imbuda tema territooriumile ja tekitada kaost ning ebastabiilsust riigi niigi hapras poliitilises ja sotsiaalses tasakaalus. Aslaavia sisejulgeolek on nõrk, sest vastutavad ametkonnad on korrumppeerunud. Mitmed terrorirünnakud riigi pealinnas on toonud esile süsteemi nõrkused selliste ohtude

ennetamisel. Riiklikul tasandil on üks suurimaid ohtusid oma rahva rahulolematuse kasv võimul oleva grupiga ning erinevate sise- ja välisfaktorite mõjul võimalik ulatuslik mäss võimuvahetuseks. Samas, kuna läänelikumate vaadetega opositsioon on piisavalt nõrgestatud valitseva klanni poolt, ei pruugi olukord ka rahvaülestatuse korral paremaks muutuda. Vastupidi, tervet Aslaaviat võib tabada kaos ja anarhia, mis võib laieneda ka spontaanselt väljapoole riigipiire.

Eesti võimalikud strateegiad sõjas ja rahus

Strateegiate olemusest ja teoriast sai kirjutatud eelmises osas. Liikudes konkreetselt Eesti võimaluste juurde, tuleb üle korrata riigi peamine strateegiline eesmärk, milleks on Eesti rahva ja kultuuri püsijäämine. Kunagi ajaloos, nii ka mitte täna, pole püsijäämiseks (loe: ellujäämiseks) piisanud paigalseisemisest, seega on vaja pidavalt liikuda ehk areneda koos muutuva maailmaga. Sellest tulenevalt peab väiksem riik kui paratamatult nõrgem pool otsima rahvusvahelistes suhetes palju energi-

lisemalt lahendusi, kuidas olla tegelikult suurem, tugevam ja kaitstavam, kui seda võiks eeldada vaid territooriumi ja rahvaarvu järgi.

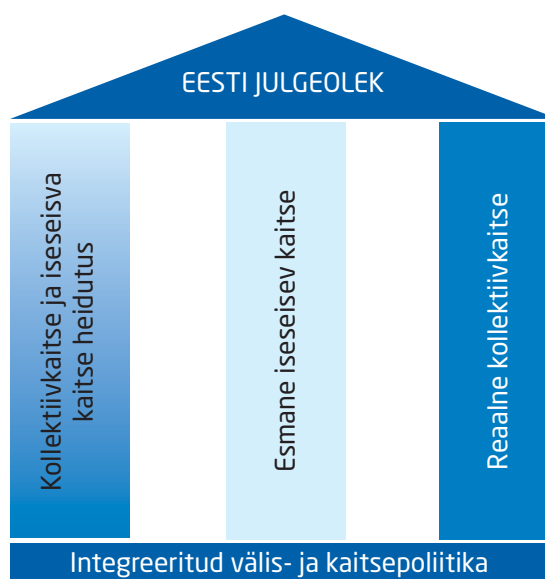
See nõudmine kehtib nii diplomaatilises suhtluses, majanduses, informatsiooni valdamises kui loomulikult ka sõjaliste võimete arendamises eesmärgiga tagada rahva ellujäämine tegelikult anarhistlikus ja omakasupüüdlikus maailmas. Strateegiate kui põhimõtteliste tegevusplaanide peamine nõue on see, et iga tegevus ja seda toetavad vahendid peavad olema suunatud lõppeesmärgi täitmisele. Seega ei ole strateegia osad need vahe-eesmärgid, tegevused, ettevalmistused või olemasolevad võimed, mis ei ole kas või kaude seotud suure eesmärgiga. See on ballast, millest tuleb vabaneda. Strateegiate kujundamisel muutub sellest arusaamine eriti oluliseks, sest igal strateegial ja igal neist tuleneval tegevusel on oma kindel tähtsuse järjekord. Eesti oludes võiks strateegiate ja doktriinide raammudel kujuneda järgmiselt.

Rahvusvahelisi leppeid ja demokraatlikke põhimõtteid järgiva riigina on kõrgeim doktriin ÜRO harta ja sellest lähtuvad kokkulepped ning konventsioonid (rahvusvaheline õigus). Järgmiseks aluseks on Eesti Vabariigi põhiseadus, mis on käsitletav kui rahvusdoktriin, sätestades eelmainitud ülimalt eesmärgi ja riigi toimimise mehhanismid. Otseselt põhiseadusest tulenevate riigi eesmärkide kaitseks on loodud ja kinnitatud julgeolekupoliitika alused, kuid siin saab küsida, kas ei oleks tarvis ka vahepealset rahvusstrateegiat. Sellist ühiskondlikult kokkulepitut pikaajalist kava, mis sätestab riigi pika perioodi ambitsioonid, eesmärgid ja plaanid nendeni jõudmiseks? Midagi sellist, mis on rakendatav, üheselt mõistetav, ja mis peamine, põhimõttelistes küsimustes päevapoliitilist või valimiseelset kemplemist välistav?¹ Midagi sellises skaalas on teinud meie naabrid soomlased, kes on oma kontseptsioonis „Tehtävä Suomelle“ seadnud rahvuslikud ambitsioonid palju pikemale ajale kui järgmised valimised.²

Lähtudes põhiseaduses püstitatud eesmärgist ja juhistest, on kujundatud riigi julgeolekupoliitika alused, mis on käsitletav kui üldine julgeoleku-

1 Laaneots, Ants 2011. *Eesti vajab pikaajalist riigikaitse kokkulepet*. Kaitseväge juhataja kõne Eesti Vabariigi aastapäeval kaitsejõudude paraadil 24. veebruaril (<http://www.mil.ee/?id=3279>).

2 *Tehtävä Suomelle* (<http://www.tehtavasuumelle.fi/>).

Eesti julgeoleku tegelikud alustalad
praktilisel tasandil

doktriin. Selle doktriinilisi printsiipe järgides on omakorda loodud praegune *riigikaitse strateegia*, millel vaatamata nimele (strateegia kui põhimõteline plaan) on rohkem julgeolekudoktriini kitsama valdkonna ehk kaitsepoliitika tunnusojooni ning mis ei sea ette väga konkreetseid tegevusi kaitseks välis- ja siseohtude vastu.³ Siiski on see dokument, vaatamata mõnele puudusele ja küsitavusele, suur kvalitatiivne samm edasi.

Kaks versus kolm julgeoleku alustala

Kehtiv riigikaitse strateegia näeb Eesti julgeoleku alustaladena kaht peamist sammast, milleks on ühelt poolt kollektiivkaitsesüsteemi tõhusus ja teisalt esmane iseseisev kaitsevõime.⁴ Siiski tuleks jagada need alused kolmeks sambaks, mis aitaksid tuua rohkem selgust riigikaitse planeerimisse ja ka tegevusse nii rahu kui ka sõja korral. Need kolm oleksid kollektiivkaitsesüsteemi ja ka iseseisva kaitsevõime tõhus heidutus, esmane iseseisev kaitsevõime ja *reaalne* kollektiivkaitsesüsteemi sõja korral. Sama oleks ka nende sündmuste tõenäoline toimimise järjekord ja see on vihje prioriteetideks.

Kollektiivkaitse koosneb alati kahest eraldiseisvast komponendist, millest esimene on heidutus. Selle eesmärk on kujundada iga oma tegevusega potentsiaalses vastases veendumust, et sõjaline kallalitung ei ole otstarbekas. Vastupidi, sõja korral ületavad kahjud tõenäolise kasu. Heidutus peab olema ka isenesest reaalne, sest kui vastane seda ei näe, kuid veel olulisem, ei saa aru ohust endale juhul, kui ta ründab, pole sellest mingit abi.

Teine komponent ehk reaalne sõjategevusvõime ei pruugi kollektiivkaitsesüsteemis tingimata ja automaatselt realiseeruda võrdvärselt heidutusega. See on tõenäoliselt oodatust erinev ja halvimal juhul mittetoimiv (ei tasu unustada, et NATO teeb otsuseid konsensuse põhimõttel ja kui mingil põhjusel jääb kas või üks liige eriarvamusele, on see juba tõsine probleem rünnaku all olevale riigile). Küsimus ei ole mitte liitlasvägede sõjalises võimekuses, vaid eelkõige liitlasriikide individuaalsetes poliitilistes otsustes. Seega on alati olemas ka kõige halvema stsenaariumi tõenäosus, mis tähendab, et reaalne kollektiivkaitse ei hakkagi tööle. Sellega peab iga väikeriik ka sama realselt arvestama, mis juhib riigikaitse mõtte sellele, et tegelik raskuskese (*centre of gravity*) on iseseisev kaitsevõime, mitte kollektiivkaitse.

Isegi kui kollektiivkaitse sõja korral rakendub ja liitlasväed on valmis tulema füüsiliselt appi Eesti territooriumi vabastamiseks sissetunginud vastasest,

on esmasel iseseisval kaitsel seda etappi võimaldav roll. Teiste sõnadega: kui esmane iseseisev kaitse ebaõnnestub, ei saa tõenäoliselt rakendada ka reaalne sõjaline kollektiivkaitse. Omaette küsimus on, kas see iseseisev kaitsesüsteem peab kooperaatiivsete liitlasüsteemi või peab looma iseseisvalt ja kohalikke olusid arvestades kõige tõenäolisemalt toimivad meetodid ja arendama vahendid, mis ka tegelikult paneksid võimaliku vastase raskustesse. Ka tuleks seda iseseisvat esmast kaitsevõimet vaadata aspektist, et esmane iseseisev kaitse võib muutuda püsivaks ehk pikaajaliseks.⁵ Igal juhul tuleb arvestada võimalusega, et tuleb oma jõududega hakkama saada kuni sõja lõpuni.

Sõjapidamisdoktriini postulaadid

Kehtiva riigikaitse strateegia (kaitsepoliitika) alamdokumendiks võiks omakorda olla sõjapidamisdoktriin, mis selgelt ja üheselt looks kõigile riigikaitse osalejatele arusaama, mida tähendab sõda Eesti seisukohalt, kuidas ja milliste reeglite järgi Eesti enda kaitsmiseks võitleb. Lisaks sõja olemuse defineerimisele peaks see doktriin andma alustõed ehk põhiprintsiibid, kuidas me mõtleme, võitleme, valmistume ja harjutame.

Eesti sõjapidamise doktriini soovituslikud põhiprintsiibid:

- *initsiatiivi, hajutatuse, loovuse ja usalduse õhkkonnas kõigi ühine suunatus suurimale eesmärgile – riigi, rahva ja kultuuri püsijäämisele;*

3 Strateegia on tegevusplaani, mis ühendab meetodid ja vahendid eesmärgi saavutamiseks ajas ja ruumis. Vaadeldav *Riigikaitse strateegia* on oma sõnastusel deklaratiivne (...peab tagama..., ...tuleb saavutada... jne), mitte korraldav (aastaks 2013 on arendatud välja võime X jms).

4 *Riigikaitse strateegia*, p 20 ja 33. (<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/kaitseministeerium/Riigikaitse%20strateegia.pdf>).

5 Vt Toomse, Rene 2010. Esmane kaitsevõime. *Kaitse Kodu!* 6, lk 33–36.

- iga vastase heidutamine selgepiirilise puudumise kaudu; *valmidus võidelda kogu lahinguruumis, sõltumata rindejoonest;*
- *aktiivne maailma* ja vastase arvamuste kujundamine nii rahus kui ka sõjas;
- oma moraalse palge säilitamine nii rahus kui ka sõjas; sõjaõiguse järgimine;
- vastase üllatamine ja hajutamine *uudsete* strateegiliste ning taktikaliste lähenemistega, *klassikaliste lahenduste vältimine;*
- oma tugevuste suunamine vastase nõrkuste vastu, vastase tugevuste vältimine ja nende kurnamine kergemini haavatavate võimete kaudu;
- *strateegiliste ja operatsiooniliste häirete tekitamine vastase kodumaal;*
- *vastase süsteemide „röövimine“ ja nende kasutamine vastase enda vastu;*
- *liitlaste saabumiseks varuplatvormide loomine ja varjamine;*
- *jõudude säästmine pikaajaliseks võitluseks, pidev vägede taastootmine sõja ajal.⁶*

tiivkavad on juba täpsed plaanid, kus on kirjas ajas ja ruumis tegutsevad üksused.⁸ Loomulikult on need plaanid salastatud.

Siiski peaksid eelmainitud strateegilised kontseptsioonid olema avalikud ja seda kolmel põhjusel. Esiteks on need üldised juhised, mis lühendavad tunduvalt iga riigikaitsja orienteerimisaega konkreetse operatiivplaani kättesaamisel. Teiseks, kui sobivat konkreetset plaani ei ole või olemasolev ei toimi, saab iga allüksus selle kiirelt endale ise luua, järgides kehtivat strateegiat. Kolmandaks kujundab tõsiste ja toimivate üldiste strateegiate avatus (eriti sõjapidamismeetodite osas) vastase realsustaju ehk mõjub heidutusena. Siiski ei tohi neis kirjas olla detaile, mida vastane saaks ära kasutada kui nõrkusi.

Eesti võimalikud sõjalised strageegiad

Eelmainitud doktriin peaks andma juhised erinevatele sõjalistele raamstrateegiatele, mis on juba konkreetsemad tegevuskavad erinevates tingimustes. Need strateegiad saab jaotada kolme gruppi: esmase kaitse strateegiad, kollektiivkaitsestrateegiad ja rahvusvaheliste operatsioonide strateegiad (nii sõjas kui ka rahus). Need kõik peavad olema

omavahel seotud ja piisavalt paindlikud, et tagada kas rakendamine koos või sujuv üleminek ühelt teiselt ja vajadusel ka tagasi.

Eelmainitud sõjapidamisstrateegiad oleksid põhimõttelised tegevuskavad,⁷ mis loovad kooskõlas kõrgemate doktriinidega selged, kuid üldised tegevusjuhised erinevates olukordades nii vägedele kui ka kogu rahvale.

Erinevad strateegiad koosnevad omakorda kontseptuaalsetest alajaotustest, mis täpsustavad tegevusi ja keskendavad riigikaitsjaid just sellises olukorras parimatele taktikatele, et olla endiselt eesmärgile suunatud ka siis, kui jooksva juhtimise skeem kokku kukub. Nendest strateegiatest saavad omakorda paljude operatiivkavade alused. Opera-

Kehtiv riigikaitse strateegia näeb Eesti julgeoleku alustaladena kaht peamist sammast, milleks on ühelt poolt kollektiivkaitse-süsteemi tõhusus ja teisalt esmane iseseisev kaitsevõime.

Siseriikliku õiguse roll

Siseriiklikud õigusaktid, mis puudutavad riigikaitset, peavad lähtuma eelmainitud doktriinidest ja strateegiatest ning olema loodud nende toetuseks. See on oluline järjekord, sest ei saa luua edukat sõjapidamisstrateegiat, kui oma riigi seadus seab rumala piirangu vajalikule meetodile, mis võib saada sõjategevuses määravaks.⁹

Samavõrd kui meetodite kaalutlust, tuleb silmas pidada ka füüsilist riigikaitset teostavate kaitsevaelaste ja kaitseliitlaste sotsiaalseid garantiisid, et tagada riigikaitse teoreetiline ja praktiline areng. Kui inimesed süsteemis ei püsi ega arene, on ka reaalne kaitsevõime nõrk.

Liitlasdirektiivid ja -doktriinid

Tekib ka küsimus liitlaste, st NATO ja Euroopa Liidu lepete, doktriinide ja direktiivide kohast

6 Kombinatsioon Liddell Harti, Mao Zedongi, Ferdinand Fochi ja John Boydi seisukohtadest (kursiivis autori täiendused).

7 *Riigikaitse strateegia*, p 102 (<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/kaitseministeerium/Riigikaitse%20strateegia.pdf>).

8 *Riigikaitse strateegia*, p 103 (<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/kaitseministeerium/Riigikaitse%20strateegia.pdf>).

9 Praeguse kaitseväge korralduse seaduse 4. peatükiga „Kaitsevaeluure“ seatud elementaarse luuretegevuse piirangud on absurdsed ja ebaseaduslikud: näiteks § 37 lg 2 ei luba mingisugust inimluure (inimallkate küsitlemine) tegevust Eesti territooriumil, mis tähendab, et seadusega on keelatud ka oma rahvusest talumehelt küsida, ega ta siinkandis vaenlast näinud ole.

ning hierarhiast Eesti süsteemis. Selge on see, et universaalseid doktriine ei saa üks ühele kasutada ükski vägi, sest igauhel on omad erisused. Kuigi rahvusvahelised lepped on põhiseaduse kohaselt vastuolu korral üle siseriiklikest õigusaktidest,¹⁰ ei teki siin tegelikult vastuolu. Kui ka NATO või Euroopa Liidu doktriinid on ratifitseeritud, tuleb neid tunda ja neist võtta kasutusele just see, mis sobib ja töötab, samas seda siiski kultuuriruumi ja olukorda mugandades.

Oluline on teadvustada, et liitlisdoktriinide olemasolu ei vabasta sisemisest riigikaitsest mõtlemisest ja oma unikaalsetest taktikalistest lahendustest. See töö saab paraku olema pidev ja lõputu ning arenguruumi on Eesti sõjameestel veel piisavalt.

Riigikaitse arengukava alused

Alles pärast kõiki eelnevaid tõuseb aktuaalseks riigikaitse arengukava (siiani sõjalise kaitse arengukava),¹¹ mis peab lähtuma kõigest eelmainitud kogumis. Kuna vajalikud võimed selguvad tegelikult alles pärast strateegiliste kontseptsioonide kujundamist ja nende testimist sõjamängudes, saavad võimete loomiseks ja tugevdamiseks vajalikud arendused lähtuda siiski vaid vajalike tegevuste selgetest plaanidest.

Selline lähenemine võtab võimaluse luua võimeid kellegi isikliku eelistuse järgi, nagu kahjuks mõnegi võimega on minevikus juhtunud. Just eelmainitud järjekord osa strateegilisest ja seega eesmärgile pühendunud lähenemisest, mis aitab kõige optimaalsemal viisil kasutada aega ja piiratud varusid.¹²

Kokkuvõtteks

Selle osa kokkuvõtteks saab öelda, et strateegilisi valikuid on alati rohkem kui üks või kaks. Neid lausa peab olema rohkem, sest iga olukord on unikaalne ja universaalseid lahendusi pole olemas. Samas on oluline säilitada paindlikkus liikumiseks erinevate strateegiliste kontseptsioonide vahel. Riigikaitse mõtlemises on tähtis keskenduda esmase iseseisva kaitsevõime tõsisele ülesehitusele, andes sellega ka olulise panuse heidutusse. Hetkedel, kui kollektiivkaitse reaalne kaitsevõime võib olla nõrgem, tuleb riigi oma kaitsevalmiduse ja -võimetega tugevdada sõda ärahoidvat heidutust.

Samas peab säilima ka riigi reaalne kaitsevõime sõja korral ja seda sellise strateegia valikuga, mis

¹⁰ Eesti Vabariigi põhiseaduse § 123 (<https://www.riigiteataja.ee/akt/12846827>).

¹¹ Riigikaitse strateegia, p 100 (<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/kaitseministeerium/Riigikaitse%20strateegia.pdf>).

¹² Strateegilisteküsimuste järjekorda vt Toomse, Rene 2011. Sõjapidamine IX: Eesti kaitsmisest sõjas ja rahus 1. *Kaitse Kodu!* 1, lk 37.

põhjustab sissetungijale suurimaid raskusi ehk siis kogu sõjategevus asetub vastase suhtes sellisesse positsiooni, millega ta ei ole valmis võitlema ja mille tagajärge ta endale lubada ei taha. Just siin on vaja Eesti eesmärkide saavutamiseks nutikalt arendada ja ühendada taktikad ning kõik saadaolevad varud.

Järgnevates osades tulevad käsitlusele ülalkirjeldatud võimalike sõjaliste strateegiate olemus ja sisu ning seotus ja teatud tingimused ühelt teiselt üleminekuks. Ka liigub arutelu operatsioonilistele ja taktikalistele aspektidele Eesti kaitsmisel.

(Järgneb)

Sõjapidamine XI

Eesti kaitsmisest sõjas ja rahus 3

RENE TOOMSE, kapten

Kirjutises jätkan detailsemat arutelu eelmises osas mainitud kolme Eestile võimaliku suurema sõjapidamisstrateegia teemal. Need strateegiad on kollektiivkaitse, iseseisev kaitse ja rahvusvahelised operatsioonid.

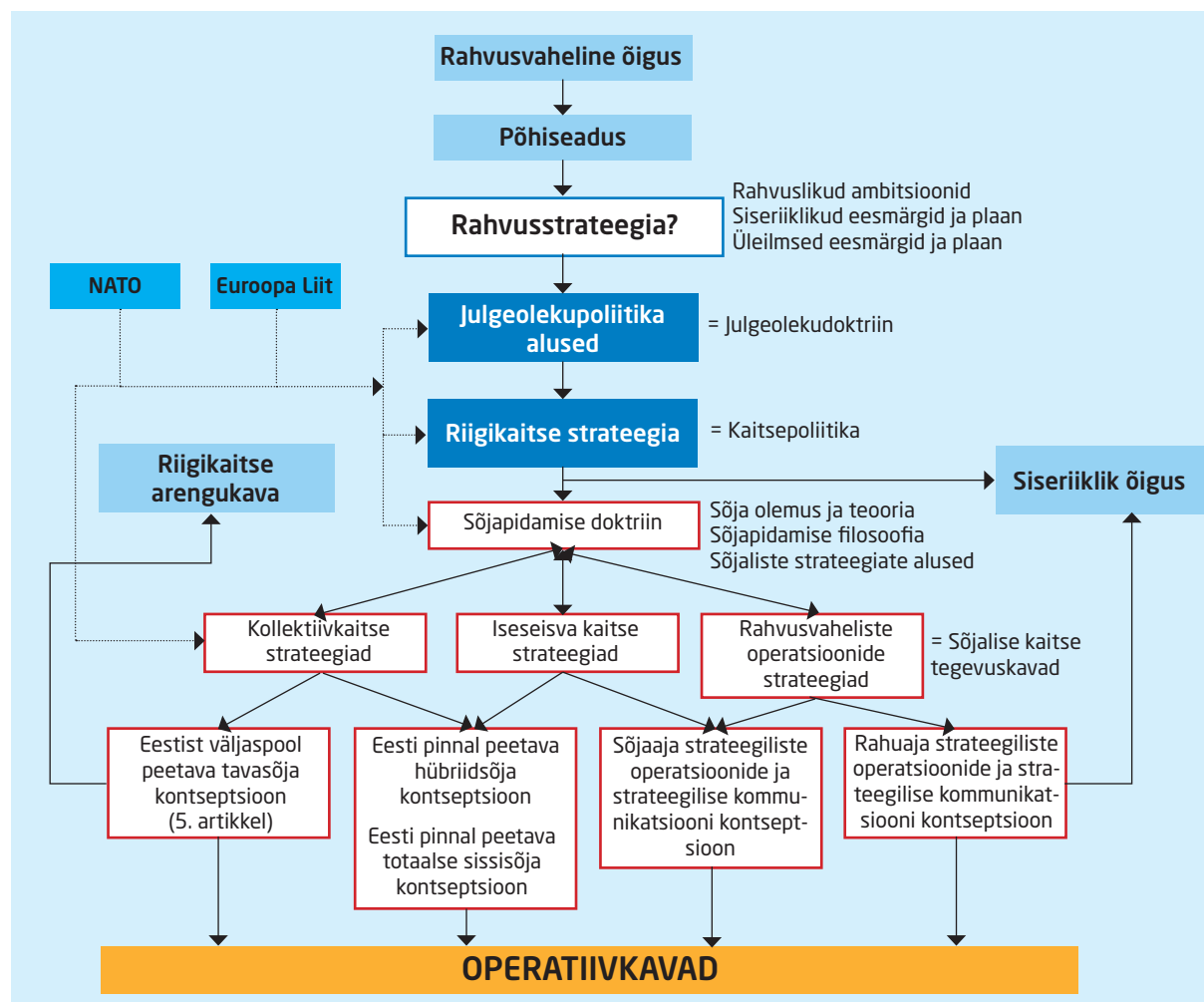
Keskendudes konkreetsemalt nende strateegiliste kontseptsioonide olemusse, tuleb märkida, et need ei ole ainuõiged ja ammuigi mitte täielikud, vaid üks arutluskäik mitmest võimalikust. Olulisem kui ideaalse lahenduse leidmine (samas ei ole miski maailmas ideaalne) on strateegilise mõtlemise arendamine ja püüd näha seoseid ka suuremas pildis.

Eelmises osas sai käsitletud julgeolekupoliitikat, kaitsepoliitikat, siseriiklikku õigust, liitlasdirek-

tiive ning ka riigikaitse arengukava hierarhiaid ja suhteid.¹ Nii juba käsitletud valdkonnad kui ka käesolevas artiklis vaatluse alla tulevad kontseptsioonid võiksid olla seotud nii, nagu on näidatud joonisel 1 kujutatud skeemis, kus pideva joonega nool on juhendav ja suunav, katkendjoonega koor-dineeriv ehk soovitatav.

Oluline on silmas pidada, et mitte kõik skeemil esitatu ei suhestu hierarhiliselt ülalt alla, vaid ka edasi-tagasi ja horisontaalselt. Näiteks on doktriin ja strateegiad alati üksteisest sõltuvad ja annavad vastastikku juhiseid. Esitatud skeemi toimimise aluseks on ka see, et kõik punaste piirjoontega märgitud sõjalis-strateegilised kontseptsioonid on seotud, toimivad nii järjestikku kui ka samaaegselt ja on säilitatud võimalus liikuda kiirelt ühelt teiselt ja vajadusel tagasi. Omaette kategooriaks on

Joonis 1. Strateegiate kujunemine ja seosed

1 Vt Toomse, Rene 2011. Sõjapidamine X: Eesti kaitsmisest sõjas ja rahus 2. *Kaitse Kodu* 2, lk 40–41.

strateegilised operatsioonid ja strateegiline kommunikatsioon, mis toimivad pidevalt ja sõltumata operatsioonidest Eesti pinnal, kuid on alati suunatud viimaste toetuseks nii kitsamas kui ka laiemas mõttes. Alljärgnevalt tuleb vaatlusele soovitatud strateegiliste kontseptsioonide sisu.

Eestist väljaspool 5. artikli raames peetava tavasõja kontseptsioon

Antud mudeli järgi on Eestil möödapääsematu kohustus osaleda teise liitlasriigi vastu suunatud rünnaku korral 5. artikli raames kollektiivkaitses. Selline sõjategevus vastab kõige selgemalt NATO doktriinidele ja ka sobitub nendega.

Seega on väiksema väe meetod pigem ründavad tegevused väikeste, kuid tugevate ja kiirete üksustega vastase suuremale üksusele igast suunast.

See on võib-olla ainuke suhteliselt puhas tavasõjalist lähenemist nõudev ja ka võimaldav operatsiooniliik.

Siiski pakub see kontseptsioon laialdasi võimalusi unikaalsete rahvuslike võimete panustamiseks, millele langeb põhirõhk eelkõige iseseisvas kaitses. Selles kontseptsioonis

ei eristu selget põhipingutust enne, kui on selgunud, millise sõjaga saab olema tegu. Alles vastavalt sellele saab määrata vajalikke võimeid omavad Eesti väetüksused liitlasi abistama.

Eesti pinnal peetava hübriidsõja kontseptsioon

Kollektiivkaitses rakendumine Eesti pinnal sõja korral vajab vaieldamatult head esmast iseseisvat kaitsstrateegiat. Selle kujundamisel mängivad peamist rolli vastase ambitsioonid ja võimekus, kohalikud olud ning Eesti kaitsejõudude tegelik võime vastase eesmärkide saavutamist takistada. Parim oleks valmistuda seda tegema hübriidsõjapidamise kontseptsiooni järgides, mis ongi olemuselt totaalkaitse. Selles mudelis on tegevad nii mobiliseeritav reservvägi, elukutseline brigaad kui ka Kaitseliidul baseeruvad võitluskompaniid tavalahingutes ja võitlusgrupid sissitegevuses. See võitluskontseptsioon on kasutatav juhul, kui Eesti ei saa täiusliku strateegilise üllatuse osaliseks, vaid meile jääb piisav eelhoiatusaeg ja mobilisatsioon on vähemalt osaliselt teostatav.

Selline kontseptsioon jääb kehtima ka siis, kui eelhoiatusaeg on nii pikk, et osa liitlasvägesid jõuab isegi saabuda valmisolekusse Eesti territooriumile. Sissitegevuse rakendamine ei ole kuidagi piiratud ka liitlasdoktriinidega, vaid just see kujundab süvaoperatsioonid ka NATO mõistes. Igal juhul on

kehtiv riigikaitsestrateegia muutnud sissitegevuse ja suuremas plaanis vastupanuliikumise vastase poolt hõivatud alal kohustuseks.²

Julgeoleku alussammaste skeemil³ on see suurem osa keskmisest, esmase iseseisva kaitsevõime sambast. Selle kontseptsiooni põhipingutus oleks piisavalt kurnatud vastase lahinguüksuste purustamine kas jalaväebrigaadi poolt üksi või koos liitlastega.

Eesti pinnal peetava totaalse sissisõja kontseptsioon

Varuvariandiks, kui liitlased ei saabu mõistliku aja jooksul ja Eesti vägi ei suuda oma jõududega ülekaalukat vastast geograafiliste eesmärkide saavutamisel takistada, on mõistlik kogu väe üleminek totaalsele sissisõjale. Eelduseks on see, et enam ei ole võimu territooriumi oma kontrolli all hoida ja see ei ole enam ka ratsionaalne. Nagu eespool eeldatud, on totaalne sissisõda tegelikult igale suurriigile üksjagu heidutav faktor, sest see tähendab selgete sihtmärkide kadumist, meeletuid kulusid väe julgeolekuks, ja mis peamine, kiire sõjakäiguga loodetud poliitiliste eesmärkide mittesaavutamist. Ulatuslik sissisõda on ründajale tapvalt kulukas.⁴

Totaalsele sissisõjale üleminek tähendab ka seda, et sissitegevuse baastõed on selgeks õpetatud kogu väele, sh reservväelastele juba ajateenistuse jooksul. Juhul, kui vastane tabab Eestit strateegilise üllatusega (mis on alati eesmärk),⁵ võttes võimaluse viia läbi mobilisatsioon regulaarväe koondamiseks, võib ja peab kohe üle minema totaalsele sissitegevusele terve riigi ulatuses. See ei takista mobilisatsiooni läbiviimist piirkondades, mis on vastasest vabad, ja hübriidsõjapidamise kavade juurde saab sel juhul tagasi minna siis, kui piisav hulk regulaarväge on relvade all.

Kuid olulisem kui kindla järjestuse järgimine on kiire reageerimine ka kõige ootamatumale kallalitungile. Planeeritud ja ettevalmistatud sissiliikumist ei saa vastane ühegi tegevusega kiirelt ja lihtsalt takistada ning just sellise kontseptsiooni kasutuselevõtt võib olla üldse mobilisatsiooni läbiviimise eelduseks ja sealt edasi strateegiliste kohtade kaitsmiseks, et võtta vastu liitlasvägi.

Nende kahe kontseptsiooni vahel mängimine, samas kord koondumine otsustavateks löökideks ja siis jällegi hajumine algosadeks, on igale suurekaalulisele vastasele tõeliseks õudusunenäoks. Eesti julgeoleku alussammaste templis on see keskmise samba täiendav osa, mis on tihedalt põimunud hübriidsõjapidamise strateegiaga. Sellises kont-

2 Riigikaitse strateegia, p 39 (<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/kaitseministeerium/Riigikaitse%20strateegia.pdf>).

3 Vt Toomse, Rene 2011. Sõjapidamine X: Eesti kaitsmisest sõjas ja rahu 2. *Kaitse Kodu!* 2, lk 39.

4 Rekasius, Mindaugas 2005. *Unconventional Deterrence Strategy*, lk 59 (<http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA435545&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>).

5 Loe ka Mart Sireli magistritööd „Strateegiline üllatus sõjakunstis: sisu, põhjused, tagajärjed“ (Tartu: Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused 2010).

septsioonid on vaieldamatult raskuseks Kaitseliidus väljaõpetatud üksustel, eriti võitlusgruppidel, kes tunnevad kõige paremini ja organiseeritumalt kohalikke olusid üle terve riigi.

Sõjaaja strateegiliste operatsioonide ja strateegilise kommunikatsiooni kontseptsioon
Strateegilised operatsioonid ja strateegiline kommunikatsioon on pidevad tegevused, sõltumata Eesti pinnal kasutatavast võitlusstiilist. Strateegilised operatsioonid hõlmavad füüsilisi üllatusoperatsioone vastase territooriumil, lüües teda tema sõjategevust ja stabiilsust ülalhoidvatesse lülidesse. Need operatsioonid on nii füüsilised kui ka elektroonilised (kübevõitlus). Optimaalne on neid kombineerida olukorras, kus on vaja inimest kohapeal vastava varustuse ja tarkvaraga, et siseneda suletud võrkudesse.

Kommunikatsiooniope-
ratsioonid hõlmavad kokku vähemalt nelja auditooriumi: oma rahvale psühholoogilise kaitse tagamine,⁶ vastase rahva usu kõigutamine sõja legitiimsuses ja otstarbekuses, vastase valitsuse hirmudel mängimine ning ülejäänud maailmale oma õigustatud võitlusest positiivse kuvandi loomine, mis kiirendab liitlasvägede saabumist. Julgeolekusammastes täidab see jätkuvalt heidutuse osa ja seda nii kollektiivkaitse kui ka iseseisva kaitsetegevuse karmistumise suunas ründava vastase vastu.

Sissiõpe tuleb muuta kohustuslikuks väljaõppe osaks alates ajateenistusest ja sõltumata sellest, mis allüksuses teenitakse.

Rahuaaja strateegiliste operatsioonide ja strateegilise kommunikatsiooni kontseptsioon
Selle kontseptsiooni üks peamisi eesmärgi on kanalite loomine sõjaaegse kommunikatsiooni ja ka operatsioonide teostamiseks. See hõlmab juba varakult liitlasrahvastele positiivse kuvandi loomist, vajalike välisluurevõrgustike ehitamist, võimaliku vastase mõjutamist sõjaplaanidest loobuma ja sõja vältimatuse ilmnemisel ka vastavaid ettevalmistusi strateegilisteks operatsioonideks vastase territooriumil. Lisaks kuulub just siia kategooriasse kaitsejõudude liikmete ja tsiviiliskute osalemine rahvusvahelistel operatsioonidel, mis omakorda peavad alati olema kantud peamise eesmärgi heaks maksimaalse „tulu“ saamise püüdest. Nii näiteks panustatakse piirkondadesse, kus

on lisaks liitlashuvidele ka rahvuslikud huvid, ja alati püütakse kasutada neid unikaalseid võimeid, milles Eesti on tugev ja edumeelne.⁷

Maksimaalsuse ja laiapõhjalisuse printsiipidega kooskõlas püütakse ka iga rahuage se välisoperatsiooniga luua kanaleid Eesti ettevõtete majandustegevuseks, mille tulemiks on nii tulu riigile kui ka Eesti maine tõstmine maailmas. Sama olulisena sobituvad selle kontseptsiooni alla Eesti kodanike evakueerimine naasteoperatsioonide ja pantvangist vabastamisena kriisikolletest,⁸ vajadusel otsustavalt ja demonstratiivselt eriüksuste poolt, sest see ongi üks nende ülesandeid.⁹ Sellised operatsioonid suurendavad austust riigi vastu ja loovad pikemas perspektiivis eestlastele välisriikides ohutuma keskkonna, rääkimata selgest signaalist oma rahvale, et riik neist hoolib. Julgeoleku alussammastes on see kontseptsioon koos reaalse kollektiivkaitse võimaluste suurendamisega peamine heidutuse tagaja võimalikule vastasele.

Need eelnenud viis põhikontseptsiooni oleksid mõistlikud tegevuskavad üldisemas mõttes. Neile vastavalt saab välja arendada juba operatiivkavad, mis suunavad konkreetseid üksusi kindlas situatsioonis suurema eesmärgiga seotult tegutsema. Kuid enne, kui teha täpsemaid plaane, tuleb vaadelda vastase operatsioonilisi ja taktikalisi eeldusi kontekstis, mis leiab tema süsteemi võimalikud nõrgad kohad. Sealt edasi saame kõrvutada oma võimeid ja varusid ning arendada edasi edukamaid taktikaid ja üksusi.

Operatsioonid ja taktikad sõjas

Liikudes edasi võimaliku sõjalise tegevuse analüüsi juurde, peab kaitsja looma vastase võitlusviiside mudeli ja välja selgitama, mida vastase vägedelt eeldada, ning otsima sellest lähtuvalt vastuseid oma strateegilistele, operatsioonilistele ja ka taktikaliste küsimustele.

Mida eeldame vastase operatsioonidest ja taktikatest

Tulenevalt eelpakutud strateegilistest eesmärkidest ja Aslaavia relvajõudude mudelist¹⁰ saab tuua esile selle, mida eeldame vastasest.

Vastane peab Eesti pinnal pataljoni lahinguid ja eelistab võidelda ühel taktikalisel suunal. Kuigi ühiselt võitlev üksus on motolaskurbrigaad, mis

6 Riigikaitse strateegia, p 7, 14, 92–95 (<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/kaitseministeerium/Riigikaitse%20strateegia.pdf>).

7 Riigikaitse strateegia, p 25 (<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/kaitseministeerium/Riigikaitse%20strateegia.pdf>).

8 Riigikaitse strateegia, p 65f (<http://www.valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/kaitseministeerium/Riigikaitse%20strateegia.pdf>).

9 NATO. AJP-3.5 Allied Joint Doctrine for Special Operations 2008 (Ratification Draft). Naasteoperatsioonid ehk evakueerimised ja pantvangide vabastamine kolmandatest riikidest on rahvuslikud vastutused, lk 2-2 ja 2-4.

10 Toomse, Rene 2011. Sõjapidamine X: Eesti kaitsmisest sõjas ja rahu 2. Kaitse Kodul 2, lk 37.

koosneb neljast või viiest manööverüksusest (motolaskurpataljonid ja tankipataljonid), ei paku Eesti maastik erilist võimalust brigaadi kui terviku võitluseks. Brigaade juhivad operatiivstaap, mis on komplekteeritud operatiivsuundade haldamiseks just selles kampaanias. Eesti oludes on sõja korral tõenäoline 2–4 operatiivsuunda (Narva, Võru ja ka Pärnu või Viljandi) maismaad mööda. Samas ei tohi unustada, et tänapäeva füüsiline sõda on alati kolmedimensiooniline, seega on vastavate võimete ja ratsionaalsuse korral võimalikud ka dessandid muudesse piirkondadesse kas meritsi või õhust.

Sõjategevuse käigus Eesti vastu võib vastane jätta oma brigaadi tasemest kõrgema väejuhatuse ning strateegilise ja operatsioonilise tasandi raketi- ja õhutõrjesüsteemid turvalisele territooriumile väl-

jaspool Eestit, sest nende tegevusraadius hõlmab kogu operatsiooniala. Varakult sisseimbunud eriüksuste esialgne rõhk on kõrgema väärtusega sihtmärkide leidmisel ja sihitamisel Eesti sügavuses kaugel manööverbrigaadide ees. Peamised sihtmärgid saavad olema Eestile strateegilised objektid, nagu Ämari lennubaas, statsionaarsed radarisüsteemid, kaitseväe ja Kaitseliidu staabid, kaitseringkondade

staabid, väeosad, mobilisatsioonilaod jms. Neid objekte rünnatakse esimesel võimalusel raketite ja õhuväega, et võtta võimalus mobiliseerida vägesid ja organiseeruda kaitseks. Oma osaluse Eesti kaitse-süsteemi plaanipärase ellurakendamise takistamiseks annab ka varakult aktiveeritud viies kolonn.

Sõjapidamise printsiipides rõhutab vastane agressiivsust, mobiilsust ja kiirust, vältides seetõttu kaitserajatisi, mis ei ole otseselt tema esialgse sõõstu teel. Samas vajab ta suurt tagalat ja pidevat varude juurdevedu (laskemoon, kütus ja toit). Vastase rõhuasetus on võimsal avangul, et võtta esialgse löögiga kaitsjalt võimalus end organiseerida ja luua kõikehalvav šokiefekt. Kiire sissetung, kindlustatud tugipunktide vältimine ja suund kaitsja süsteemi sügavusse, et purustada tema kõike kooshoidev „ajukeskus“, on esimese rünnakuetaapi põhipingutus. Kaitsekeskused piiratakse sisse ja puhastatakse süstemaatiliselt järgnevate üksuste poolt.

Vastase manöövril on rõhk kaudtulel (nii raketid kui ka suurtükid) ja õhuväl (lennukid ja kopterid), mis vajavad selgeid sihtmärke (koondumisalad, staabid, kaitseliinid, suured rännakukolonnid jms). Mida suuremad ja selgemad sihtmärgid, seda olulisemad rünnakuobjektid need on. Kaitsja ettevalmistused on peamine sihtmärk, sest selle süsteemi purustamine võtab kaitsjalt võimaluse rühmitada klassikaliseks organiseeritud kaitseks.

Vastane on suhteliselt paindumatu juhtimise ja side valdkonnas. Seal valitseb tal ideaalse sünkroniseerimise püüd. Selleks arendab ta rahuajal pidevalt elektroonilisi automatiseeritud juhtimisvahendeid ja loodab nende süsteemide baasil kiirendada lahingutegevuse tempot. Taktikalise tasandi plaanid on tal kavandatud suhteliselt lühikesele perioodile ja järgnevad ülesanded antakse sidevahendeid kasutades kõrgemast staabist alles siis, kui lähimad ülesanded on täidetud. Eesmärk on vältida pataljoniülemate ülekoormamist lahingu kestel, mis takistaks neil keskenduda poolelioleva operatsiooni edukale täitmisele.

Suur rõhk on elektroonilisel sõjapidamisel, mis seisneb nii küberrünnakutes vastase kodumaalt Eesti side-, riigi- ja majandussüsteemide vastu kui ka kohaliku viienda kolonni vastavates tegevustes. Lisaks sellele on manööverbrigaadides elektroonilise võitluse üksused, kes kuulavad pealt, segavad, määravad asukohti ja suruvad maha Eesti üksuste sidet. Raadiosidevahendite kasutamine on igal juhul raskendatud. Mobiilside- ja tsiiviltraatside-süsteemid ei jää suure tõenäosusega tööle, kuigi võivad saada ka vastase sidevõrgu osaks, kui ta enda sõjaväelised sidesüsteemid alt veavad. Isegi kui võrgud jäävad käiku, on suur tõenäosus, et vastane neid hoolega jälgib.

Esitlitud eeldused on peamised, kuid muidugi mitte ammendavad olulised probleemid, millele tuleb mõelda oma eesmärkide, ettevalmistuste, võitluse ja arenduste seisukohast.

Eesti väe võimalikud vastused – hübriidlahingud

Kuna üks peamisi manööversõjapidamise printsiipe on vastase tugevuste vältimine ja tema süsteemi nõrgemalt kaitstud kohtade ärakasutamine oma eesmärkide saavutamiseks, tulebki luua vastavad eeldused, kuidas Eesti vägi saaks olla edukas eelkirjeldatud vastase vastu.

Eesti kaitsejõud peaksid olema eriti võimekad pidama iseseisvalt ja hajutatult kompanii ja rühma

lahinguid. Kaitsel pataljon on just see, mida vastane enda vastu ootab, sest see loob selge rindejoone ja on kaudtulerehvade eelistatud sihtmärgiks (kaitsepositsioonid, pataljoni juhtimispunkt, tagala, rännakukolonnid ja koondumisalad). Seega

Kollektiivkaitse rakendamine Eesti pinnal sõja korral vajab vaieldamatult head esmast iseseisvat kaitsestrateegiat.

tuleb vältida jõudude koondamist vastase peasuunale, sest kogu tema tugevus on suunatud ette. Pigem tuleks püüda panna vastane pidevalt 360° ulatuses võitlusesse iga kontaktiga, luues tema lahingupildis segaduse ja ebamugavuse. Kiired löögid liikuva vastase külgedele ja selja

Kui liitlased ei saabu mõistliku aja jook-sul ja Eesti vägi ei suuda oma jõududega ülekaalukat vastast geograafiliste eesmärki-de saavutamisel takis-tada, on mõistlik kogu väe üleminek totaalsele sissisõjale.

Bagid on kasulikud luure ja tuletoetuse tarvis: need on vaiksed raske maastiku läbijad, mis aitavad vastast võimalikult ootamatult üllatada

taha on mõeldavad vaid väiksemate üksustega. Et saavutada piisavalt häirivat efekti, peavad need üksused olema tugevalt relvastatud ja ülimalt mobiilsed.

Õhuohu seisukohast ei paku väikesed üksused piisavalt selgeid ega väärtuslikke sihtmärke lennuväele. Kui anda Eesti rühmade ja kompaniide koosseisu lühimaa-õhutõrjerelvad, muudavad need vastase õhutegevuse vägagi keeruliseks, sest kunagi ei saa kindel olla, kus need õhutõrjerelvad täpselt asuvad. Eesliikva motolaskurpataljoni varitsemine ja üllatusrännakud mitmelt suunalt samaaegselt häirivad tõsiselt selle pataljoni lahinguplaani. Võitlus fikseeritud positsioonidelt ja vastase liikumissuunal on just see, milleks ta on valmistunud. Kaitsja seisukohalt on lahenduse võti seega eesmärkide püüdlemine „elastse kaitse“, kiirema mobiilsuse, tugeva relvastuse, väiksemate sihtmärkide pakkumise ja peaaegu täiusliku decentraliseerituse abil.

Et vastase avangardile järgneb üldjuhul teine, kolmas ja neljaski pataljon, peab osa selliseid kaitsva väe „rändlevaid“ üksusi tegelema samaaegselt ka nende jõudude häirimisega. Sellises kaitsemudelis ei eristu rünnak kaitsest ja vastupidi, mis omakorda suurendab vastase väeüksuses segadust, kas nad peavad tegutsema kaitse või rünnaku vastu. Neil on võimatu saata ka iga tulekontakti korral keegi meie allüksust jälitama, sest nii killustuvad peajõud täielikult. Kui vastane seda siiski teeb, peaksid meil omakorda olema valmis seatud varitsused neile jälitavatele üksustele.

Seega on väiksema väe meetod pigem ründavad tegevused väikeste, kuid tugevate ja kiirete üksustega vastase suuremale üksusele igast suunast. Mingil juhul ei tohi keskenduda püsivale kaitsele kaevikuliinides kui peamisele võitlusviisile, sest seda on suhteliselt kerge kaudtulega maha suruda ja sellest siis soomusega üle sõita. Sihiks peab olema maksimaalse liikuvuse saavutamine, kus viivituslahing ei tähenda tahapoole liikumist, vaid pigem vastase üksustele igast küljest kaitsvate ja ründavate löökide andmist. Nii kurnatakse tugevam vastane füüsiliselt ja moraalselt ning kujundatakse soodne võimalus tema soomustatud brigaad otsustava vasturünnakuga lõplikult purustada. Et seda oleks võimalik teha, tuleb arusaamine lahingupildist ja iseseisev otsustamine ning tegevuspädevus viia kõige väiksemate võitlevate üksusteni. See muidugi eeldab tunduvalt teistsugust, st loovamat juhtide koolitust ja arendamist, kui seda senini on võimaldatud.

Lisaks otseses kontaktis tegusemisele tuleb lisada aktiivne sissitegevus vastase hõivatud territooriumi sügavuses. Väikesed, tugevdatud jao suurused Kaitseliidu võitlusgrupid,¹¹ mis asuvad oma ettevalmistatud tegusemisalal, otsivad ja ründavad kõige ootamatutes kohtades ning aegadel vastase erinevaid toetusüksusi ja staape. Ükski järelvedu rindeüksustele ei tohi olla turvaline, mitte kuskil tagalas ei tohi võimaldada vastasel end vabaks lasta ja puhata. Tugialad peavad olema võitlusgruppide tegutsemise tõttu pideva ahistamise all, mis muudab vastase rindeüksuste juhtimise ja tagamise kulukaks ning keeruliseks. Nagu oletus-

11 Vt Toomse, Rene 2010. Sõjapidamine VIII: Kaitseliidu võitlusgruppide doktriini selgitus ja projekt. *Kaitse Kodu!* 8, lk 33–38; Toomse, Rene & Plaser, Martin 2009. Luure kui pusle II: Kaitseliidu võitlusgrupid on paiksed eksperdid. *Kaitse Kodu!* 1, lk 14–18.

test vastase kohta järelendus, on pataljoni lahingueesmärgid suhteliselt lühiajalised, seega tekitab viivitus kõrgemas juhtimises olulise seisaku terve väe operatsioonis ja annab Eesti väele aega kontaktis initsiatiiv säilitada või see tagasi haarata.

Lisaks Ämari lennuväljale kui primaarsele liitlaste vastuvõtualale tuleks kindlasti planeerida ka varuvariantid Läänemaale, Saaremaale ja Hiiu maale. See muutub oluliseks just siis, kui vastane otsustab hõivata kiirpealetungiga enamiku Mandri-Eestist või purustada raketilöökidega strateegilised saabumisplatvormid. Et liitlased saaksid siiski maale tulla, on vaja vastavaid alasid väljapool otsest kontakti ja Lääne-Eesti võiks olla selleks ette valmistatud, eriti just kasutades ära endisi Nõukogudeaegseid varulennuvälju maanteedel. See omakorda tähendab saarte parema turvamise nõuet nii õhutorje- kui ka rannakaitsesüsteemidega.

Piiriülene tegevus

Siiski ei peaks Eesti piirduma sõja korral lahingutegevusega vaid oma territooriumil. Vastava koolituse saanud eriüksused peavad sõja esimestel tundidel sisse imbuma vastase riigi territooriumile. Nende peamisteks sihtmärkideks saavad kõrgema väejuhatuse staabid, sidesõlmed, vägesid transportiva raudtee soodsad lõigud jne. Ka on vaja tegelda strateegiliste raketi- ja õhutorjesüsteemidega. Variantid, mida kaaluda, on nende süsteemide füüsiliselt või elektrooniliselt häirimine ja teatud võimete puhul ka kaaperdamine. Et sellises keskkonnas ja oma kõrgema väe otsese toetuseta on lahingukontakti loomine ülimalt riskantne, võiks Eesti sellistes oludes keskenduda oma kübervõitlusvõimekuse kasulikule suunamisele.

Elektroonilised side- ja juhtimissüsteemid toimivad kübervõrkudes, mis, olles küll suletud muule maailmale, on tõenäoliselt häkitavad ja häiritavad kohapeal. See oleks oluline võime, kuhu tasuks rohkem investeerida. Suutes näiteks kaaperdada keskmaarakettide juhtsüsteemi ja suunata raketilöögid vastase enda territooriumil asuva lennuvälja või strateegilise õhutorjesõlme pihta, oleks sellel tõenäoliselt ka strateegiline efekt, sest see võimaldab liitlastel saavutada parema ülekaalu õhus Eesti kohal. Operatsioonide ja ka strateegilise tasandi süsteemide häirimiseks on võimalik juhtimisvõrgu jälgimine (kuid jällegi kohapeal võrgu olulistest sõlmedes) ja luureandmete kogumine. Ka on mõeldav salvestatud sõnumeid kombineerides valedes käskude jagamine, mis omakorda võivad tekitada vastase lausa katastroofilisi tagajärgi (valesse sihtpunkti suunatud tugevdused, häired üldises õhutorjesüsteemis jne).

Kaitsel pataljon on just see, mida vastane enda vastu ootab, sest see loob selge rindejoone ja on kaudtulerehvade eelistatud sihtmärgiks.

Need mõtted on vaid väike osa võimalustest ja tingimustest, mida väikeriik saab ette võtta. Mis peamine, enamik sellest ei nõua erilisi ressursse, sest sellised võimed on ühel või teisel kujul riigis juba olemas. Seega vajab vaid nende sidumine ning eesmärgipärane kasutamine-arendamine hoolikamat lähenemist ja leidlikumat mõtlemist.

Eeldusi eelkirjeldatu teostamiseks

Selleks, et eelnimetatud lähenemisi teostada, tuleb Eesti väele püstitada vastavad nõuded, mis juhivad igapäevaseid ettevalmistusi. Lähemalt peamistest nõuetest.

Ülesandekeskse juhtimise ja tegutsemise filosoofia ning ka tegelik igapäevane rakendamine, seda nii väljaõppes kui ka administreerimisel. Bürokratia on vaja saada kontrolli alla, määrustik tuleb vastavaks kirjutada ja luua sõjapidamisdoktriin ühtseks arusaamiseks.

Tuleb luua **selge ja vahetu kommunikatsioon** kõigi tasandite vahel nii horisontaalselt kui ka vertikaalselt ilma mõttetute piiranguteta. Informatsiooni liigutamine süsteemi sees ja oluliste partnerite vahel peab käima kiirelt ja avatult. Mõistlik lähenemine sellele, mis tegelikult on saladus ja mis mitte, on kriitilise tähtsusega. Olukord, kus näiteks Kaitseliidu võitlusgruppide ülematele ei saa salastatuse tõttu näidata paberil nende ülesandeid, sest neil puudub saladuse kasutamise luba, on pehmelt öeldes rumal.

Iga tasandi juhtide **pädevuste ja oskuste taset** tuleb oluliselt tõsta. Kompaniitulem peab mõtlema vähemalt samal tasandil kui pataljoniüleml, rühmaüleml nagu kompaniituleml jne. Tuleb liikuda edasi klassikalise lineaarse lahingupidamise mõttemaailmast ja arendada iga tasandi juhte suuteliseks mõtlema, otsustama ja tegutsema iseseisvalt. Tulevikus ei piisa enam kahe kõrgema ülema ülesande märkimisest lahingukäsku, vaid strateegiline juhis peab olema selgelt esitletud ka iga tasandi allüksuse ülesannetes. See omakorda tähendab tõsisest allohvitseride ja ohvitseride koolitamise meetodite revideerimist ning arendamist, et tagada ka tegelikult väljundipõhine väljaõpe ja treening. Igal sammul tuleb meele pidada printsiipi, et tulevast juhti tuleb koolida selles suunas, kuidas mõelda, mitte mida mõelda.

Kombineeritud relvaliigid tuleb viia madalaimale tasandile, näiteks suurtükid pataljoni, miinipildujad rühmadesse, tankitorje jagudesse jne. Lisaks tuleb juba rahuajal võtta kasutusele kõik sobivad tsiviilvahendid, mis kiirendavad ja soosivad lahinguliste ülesannete täitmist. Näiteks ATVD tankitorje- ning õhutorjemeeskondadele, bagid luuremeeskondadele jms.

Sissiõpe tuleb muuta kohustuslikuks väljaõppe osaks alates ajateenistusest ja sõltumata sellest, mis

60 mm miinipilduja on tõhus abivahend rühma operatsioonides

allüksuses teenitakse. Rohkem tuleb panna rõhku ründavatele patrullidele kui kaevikus kükitamisele. Iga jaoulem peab olema võimeline juhtima iseseisvalt luure- ja lahingupatrulle. See omakorda eeldab allohvitseride pädevuste tugevat kasvu ja tunduvalt suuremat panustamist nende arendamisse.

Tuleb püüda arendada maksimaalset **koostööd igal õppusel** (kaitsevägi, Kaitseliit, tsiviilstruktuurid). Eelkõige vajab just Kaitseliit kaitseväge suuremat toetust. Ühised õppused ja harjutamine peaksid saama igapäevaseks normiks, mitte aastasündmuseks Kevadtormil. See omakorda motiveerib ajateenijaid liituma pärast ajateenistust Kaitseliiduga ja jätkama enda arendamist rohkem kui ettenähtud reservõppekonunemistel.

Ohvitseride ja allohvitseride **roteerimine** tuleb süsteemselt läbi mõelda ja võtta suund parima tegeliku sõjaaja võime loomisele. Juhid peavad jääma seotuks oma reservüksustega, vaatamata oma ametikohale tegevteenistuses. Loomulikult tuleb liikumisi kõrgematele sõjaaja kohtadele, kuid ka siis peaks järelkasv tulema samast sõjaaja koosseisust, sest see võimaldab üleematel paremini tunda oma allüksust ja selle võimeid. Kõik tegevteenistujad peaksid jällegi mingi aja teenima Kaitseliidus, et aidata ühtlustada ühtse väe toimimist.

Kokkuvõtteks

Sõjalised ja ka rahuaegsed strateegiad peavad olema tihedas seoses ja lähtuma samast kõrgemast eesmärgist. Säilima peab ka strateegiliste kontseptsioonide ja nende liitekohtade paindlikkus, et võimaldada olukorra muutudes liikuda kiirelt ühelt teiselt. Vaatamata kohati täiesti erinevatele

operatsioonilistele ja taktikalistele lähenemistele erinevate strateegiatega teostamisel, ei tekita see vägede loomises ja arendamises konflikti, kuniks on olemas vastavad universaalsed tingimused. Need jällegi põhinevad ühtsel arusaamisel sõjapidamisest (doktriin) ja selle eesmärkidest.

Et kõik ei suuda teha kõike, on oluline määrata väe erinevatele osadele peamised rõhuasetused, eeldusel, et nad on vastavas valdkonnas kõige sobivamad ja tugevamad. Printsip on, et tugevusi tuleb arendada paremaks ja nõrgad valdkonnad viia rahuldavale tasemele. Igal juhul tuleb vältida väe kõigi osade arendamist paiguti seni veel kehtival põhimõttel, et kõik oleksid keskmiselt head ühtedes ja samades asjades. Nii ei arene vägi tervikuna tegelikult paremaks, vaid jääbki keskpäraseks. Vastupidiselt jällegi, suunates arengutes rõhku tugevuste tugevdamisele, tõstab see väe üldist kvaliteeti oluliselt rohkem. See omakorda tingib ka juhtide vajaduse väe erinevate osade targaks kasutamiseks just sellistes operatsioonides või operatsioonide osades, milles vastavad allüksused on kõige tugevamad, samas neid kombineerides põhimõttel, et kõik vajadused saaksid kaetud ja iga üksus täidaks just talle sobivaimat ülesannet.

Juhtimisest, üksustest hübriidlahingus ja nende soovituslikest arendussuundadest tuleb juttu järgmistes osades.

(Järgneb)

Sõjapidamine XII

Eesti kaitsmisest sõjas ja rahus 4

RENE TOOMSE, kapten

Käesolevas osas on vaatluse all võimalik optimaalne juhtimissüsteem sõjas, olemasolevad, kuid täiendamist vajavad üksused ja nende soovituslikud rõhuasetused hübriidlahingus.

Sõjaaegne juhtimine ja vastutus

Sõjaaegne juhtimine ja vastutus peavad olema selged ja vastavalt ette valmistatud rahuajal. Vastasel korral ei hakka juhtimissüsteemid tööle ning erinevate väeliikide ja üksuste koordineerimine muutub võimatuks. Olemasolevad staabid on üldjoontes vajalikud, kuid nende eesmärgid, ülesanded ja pädevused ei ole alati selged. Segadused vastutuselades ja alluvussuhte hägusus (samavõrd enesedistsipliini küsimus alluvate staapide ja üksuste pädevustesse sekkumisel) rahuajal loob hävitava kaose sõja korral.

Sellise olukorra vältimiseks on vaja selgelt jaotada pädevused ja määrata konkreetsed vastutuselad koos põhipingutusega (*Schwerpunkt*). Läbiv põhimõte juhtimises, nagu ka väljaõppes, peab olema „treeni nii, nagu võitle“. See tähendab minimaal-

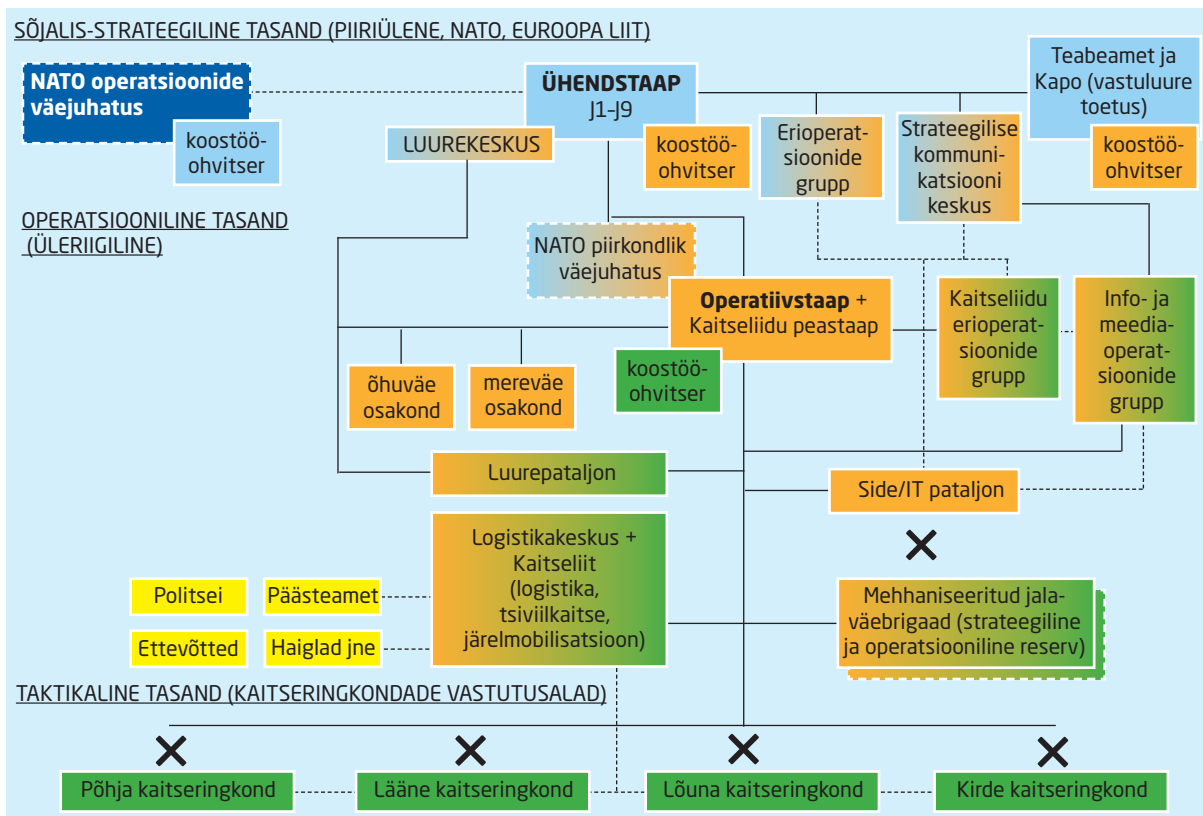
set inimeste, vastutuste, juhtimisarhitektuuri jne muutmist sõja korral, sest iga muudetud element kokkuharjutatud süsteemis hakkab nõudma kumuleeruvalt liigset aega otsuste vastuvõtmiseks. Mida kõrgemal on muudatus, seda suurem on viivitus võitlevate üksusteni nii luureinfos kui ka taktikalistes eesmärkides. Selged pädevused ja tegevuste ulatused on hea ja eduka juhtimise võti. See tähendab eelkõige kõrgemate ülemate enesedistsipliini alluvate ülemate tegevusse mittesekkumisel. Just see on kahjuks tihti probleemiks, millega tuleb Eesti väel veel tõsiselt tegelda.

Alljärgnevate süsteemide läbiv mõte on hoida asjad lihtsad ja selged, vältida liigset dubleerimist ja eemaldada pildist mitte-eesmärgipärased alamsüsteemid.

Staabid ja vastutused sõja ajal

Joonisel 1 on käsitletud peamised staabid, võimed ja väed, kuidas võiks jaguneda Eesti sõjaline süsteem, kasutades maksimaalselt ära juba olemasolevaid võimeid. Sinisega on kujutatud strateegiline

Joonis 1. Soovituslik sõjalise juhtimise ja toetuse süsteem

vastutus, punakaga operatsiooniline ja rohelisega taktikaline. Oluline on silmas pidada, et kuigi tasemed on jagatud vastutuse järgi, ei vabasta see ühtegi taset aru saamast iga teise taseme rollist ja eesmärkidest. Pidev joon joonisel tähistab alluvussuhet ja katkendjoon on koordineeriv, otse informeeriv jne. Ei ole vahet, kas tegemist on iseseisva või kollektiivkaitsega – süsteem ja ahelad peavad jääma samaks, et tagada väe parim toimimine.

Ühendstaap vastutab strateegilise planeerimise ja koordineerimise eest, tehes seda igal juhul koostöös poliitilise juhtkonnaga. Peamised suunad on liitlasvägede organiseerimine ja integreerimine võitlusesse. Selles on esialgu prioriteetne liitlaste õhutoetus, millel on vaja saavutada õhuruumi kontroll Eesti kohal. Järgmiseks sammuks on NATO piirkondliku staabi integreerimine Eesti operatiivstaabiga. Vastutus ja operatsioonide juhtimine Eesti territooriumil peaksid igal juhul jääma Eesti operatiivülema vastutuseks, sest vaid tema tunneb kogu operatsioonide ala detailideni. Lisaks alluvad ühendstaabile luurekeskus, erioperatsioonide grupp ja strateegilise kommunikatsiooni keskus (nende rollidest edaspidi). Ühendstaabi peamine ülesanne on seega planeerida ja koordineerida välist toetust kogu sõjategevuse jooksul, samuti määrata strateegilise tähtsusega sihtmärgid ja soovitud efektid kõigile alluvatele staapidele ning üksustele. Mingil juhul ei tohiks ühendstaap sekkuda operatsioonide ja lahingute juhtimisse, sest see tekitab häireid operatiivülema ja tema staabi töös, kes on keskendunud võitlusele Eesti territooriumil. Ühendstaabis asuvad ka operatiivstaabi koostööohvitserid (*liaison officer*; LNO), kelle ülesanne on kiirendada infovahetust eri tasandite vahel ja ühtlustada operatsioonilist pilti ühendstaabis.

Operatiivstaap moodustub rahuaegsest maaväe staabist ja selle peamine vastutus on kogu sõjategevuse juhtimine Eesti pinnal koos kõigi kasutada olevate jõududega. Operatiivülem planeerib ja juhib operatsioonilise juhtimise põhimõtete järgi nelja kaitseringkonda ja jalaväebrigaadi. Operatsioonilise tasandi peamised ülesanded on määrata operatsioonilist kunsti (*operational art*) rakendades kaitseringkondadele ja jalaväebrigaadile olulised eesmärgid, teha otsuseid, milliseid strateegilise tähtsusega lahinguid pidada või vältida, tagada kõikvõimalik toetus lahinguid juhtivatele staapidele ja vägedele, integreerida füüsiliselt saabuvad liitlasüksused kaitseringkondade ja jalaväebrigaadi koosseisu ning – samavõrd oluliselt – tagada tsiviilkaitseüsteemi toimimine üle terve riigi. Loomulikult peab operatiivstaap olema dubleeritud varujuhtimisvõimekusega juhiks, kui peamine staap satub rünnaku alla. Kõige olulisem on reegel, mida tuleb kindlalt teadvustada ja millest peavad kõik kinni pidama: Eesti vägede operatiivülem on sõjategevuse ainujuht terves lahinguruumis,

üksnes tema otsustab operatsioonide korral, mis ja kuidas tehakse ning kes millises faasis keda toetab. Tema tegevusse operatsioonide korraldamisel ei tohi sekkuda ei poliitikud ega ka ühendstaap.

Mereväe osakond¹ on integreeritud operatiivstaapi ja koostöömeeskonnaga esindatud ka ühendstaabis. Mereväe peamised vastutusala on eelkõige liitlaste merevahendite juhendamine ja koordineerimine Eesti toetuseks operatsioonilisel tasandil. Taktikalisel tasandil on mereväelased vastutavad liitlaste lahingulaevade raketi- ja suurtükitalu sihitamise eest kaitseringkondadele, samuti tagavad nad rannikukaitsealase toetuse terve merepiiri ulatuses.

Õhuväe osakond, olles sarnaselt integreeritud nagu merevägi, tagab eelkõige liitlaste õhuoperatsioonide integreerimise operatsioonidesse ja kaitseringkondade lahinguplaanidesse. Samuti on õhuvägi vastutav liitlaste täpsusmoona kasutavate taktikalise lähiõhutoetuse suunamise üksuste (*tactical air control party*; TACP) saatmise eest kaitseringkondade käsutusse.

Kaitseliidu peastaap saab samuti osaks operatiivstaabi struktuurist ja vastutab otseselt tsiviilkaitseüsteemi toimimise eest terves riigis. Sellisel funktsioonil on kriitiline tähtsus põhiseadusliku eesmärgi saavutamisel, milleks oli eelkõige eesti rahva püsijäämine. Kaitseliit on tõenäoliselt kõige paremini sobiv organisatsioon, ühendamiseks üle riigi kõik vastavad riiklikud ja tsiviilvõimed elanike evakuatsiooniks, ümberasustamiseks ja elushoidmiseks, kaitstes inimesi erinevate ohtude eest. Seda võib nimetada tsiviilkaitseüsteemiks. Lisaks sobiks koos eelnevaga Kaitseliidu rolliks järeleobilisatsiooni teostamine, uute üksuste väljaõpetamine tagalas ja kaitseringkondade käsutusse saatmine. Oluline on olla valmis ka ajatennistust mitteläbinud kodanike ettevalmistamiseks lühikese ajaga nii klassikaliseks lahingutegevuseks kui ka vastupanuliikumiseks. Kaitseliidul on võime toetada logistikakeskust ja -pataljoni järelevedude teostamisel kaitseringkondadele ja jalaväebrigaadile, tagades nii transpordi kui ka julgestuse liikumisel.

Kaitseliidu malevate staapide tegevteenistujatest liikmed peaksid eelkõige moodustama Kaitseliidu ründekompaniide juhtkonnad, olles toetatud vabatahtlikest abidega. Samas tuleb tagada staabi liikmed kaitseringkonna staapi ja pataljoni (vt allpool: kaitseringkonna pataljoni lahingugrupp). Maleva territooriumil jääb maleva staabi vastutusalaaks ka kohaliku tsiviilkaitse füüsiline korraldamine, vägede logistika, järeleobilisatsiooni ja väljaõppe toetus kaitseringkonna koosseisus (vt allpool: kaitseringkonna süsteem). Nendes viimastes mittelahingulistes, kuid väga olulistest rollides on parim võimalus eesmärgipäraselt rakendada ka Kaitseliidu eriorgani-

1 Autori arvates ei ole otstarbekas pidada mereväel ega ka õhuväel eraldi väeliigistaapi juba rahuajal, sest nende staatus väeliigina on sümbolne. Eraldi staapidena, olles tegelikult mitteintegreeritud operatiivstaapi (rahuajal maaväe staapi), on suurimaks probleemiks lisaks dubleerivatele administratiivkuludele ka katkine kommunikatsioon oluliste võimete vahel.

satsioonide liikmeid ja vanemaid kaitseleitlasi, keda ei ole otstarbekas kasutada lahingüksustes.

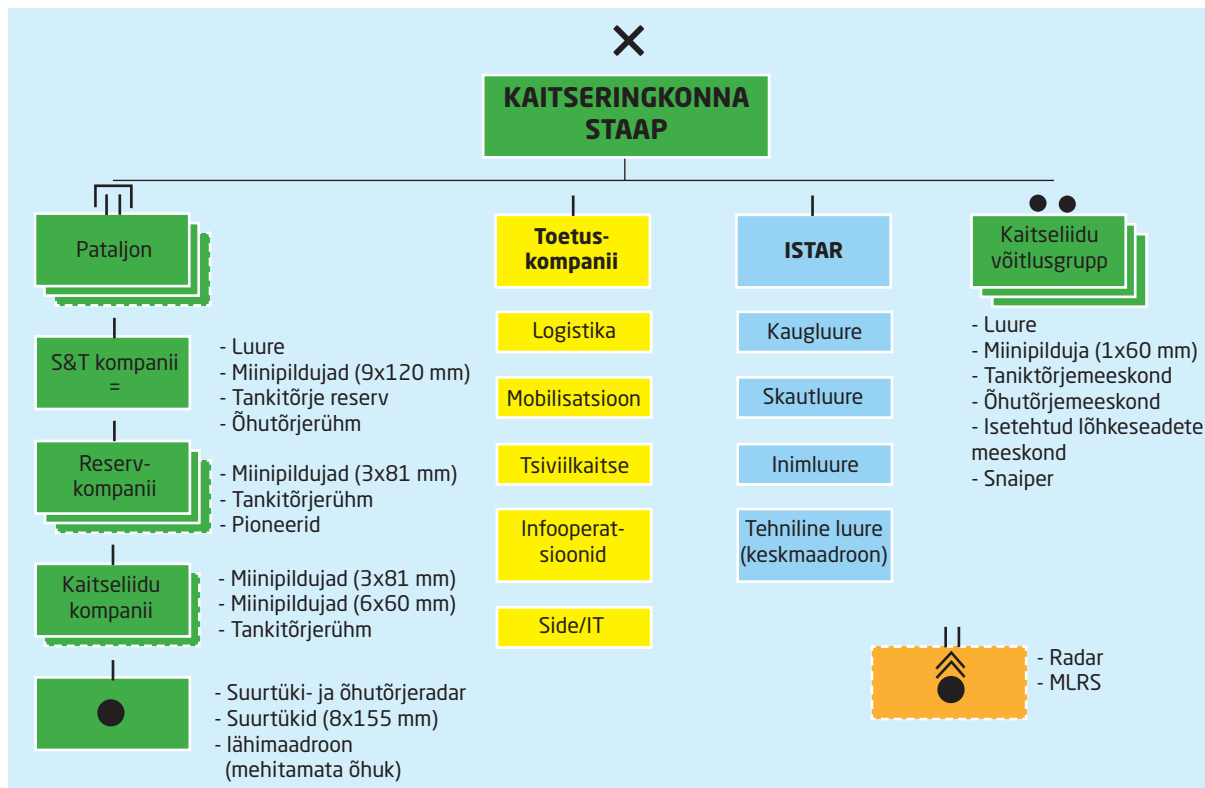
Kaitseleitide eriorganisatsioonid. Näiteks Naiskodukaitse näeb riski oma identiteedi kaotamises,² mis võib tuleneda just selgete, konkreetsete teostatavate ja saavutatavate ülesannete ning eesmärkide puudumisest ja ebamäärasest kohast riigikaitse-süsteemis.³ Tsiviilkaitse-süsteemi arendamine ja käigushoidmine nii rahu- kui ka sõjaajal oleks tunduvalt paremini mõtestatud eesmärk kui praegune selle organisatsiooni liikmete jaotamine erinevate ebamääraste ülesannete vahel. Naiskodukaitse väljaõppesse hõlmatud tegevused, nagu meditsiin, toitlustamine ja ka staabitöö⁴ (lisada võiks veel psühholoogilise toetuse), on ühed peamiselt nõutud oskused tsiviilkaitse teostamisel. Just Naiskodukaitse koos Kodutütarde ja Noorte Kotkastega oleks võimalik ja otstarbekas rajada tervet riiki kattev tsiviilkaitset korraldav tugisüsteem (koos päästeameti, politsei, haiglate ja eratsetevõtetega), hõlmates nii elanikkonna evakuatsiooni lahingutest eemale kui ka igakülgset tuge sõja olukorras. Võitlevad üksused saavad ise hakkama oma staabitöö, toidu ja esmaabiga, sinna ei ole tegelikult vajadust neid unikaalseid organisatsioone raisata.

Kaitseringkonna staap on vastutav lahingute planeerimise, juhtimise, koordineerimise ja tagamise eest oma vastutusalas (kokku on neli kaitseringkonda, kelle vahel jaotub kogu Eesti maa-ala⁵).

Oluline on kaitseringkonna staatus iseseisva lahingute planeerija ja täideviijana oma territooriumil. See tähendab, et operatiivstaap ei sekku taktikalisse võitlusesse, vaid laseb kaitseringkonna ülemal ja tema staabil lahinguid pidada, tagades igakülgse toetuse. Kaitseringkonnad ja brigaad peavad omavahel otse koordineerima tegevusi ja toetusi (horisontaalse kommunikatsiooni põhimõte). Vaid see võimaldab saavutada piisavalt kiiresti kõrge lahingutempo. Igal juhul tuleks vältida jäika juhtimisstiili operatiivstaabi osalusel, kus iga koostöömomendi peaks heaks kiitma kõrgem pool. Otsuste ja tegevuste kiirus ajas ja ruumis peab olema peamine juhtimisprintsip. Seetõttu peavad ka brigaadi ja kaitseringkondade staabid kindlasti omama tulevikuoperatsioonide planeerimise osakonda (S5). Olukorras, kus sideühendused võivad iga hetk katkeda, ei saa olla tühja kohta lahingutegevuses – sellisteks juhtudeks planeerimis-meeskonnad staabis allüksusi ette valmistavadki. Aluseks on üldised strateegiad ja operatiivplaanid, mitte ainult kõrgema staabi pidevad juhised.

Selline mudel seab loomulikult kõrgendatud nõudmised brigaadi ja kaitseringkonna staabi koostisele, kellel kõigil peab olema väga hea arusaamine nii operatsioonilisest tasandist kui ka strateegilistest eesmärkidest. Põhimõtteliselt võiks kaitseringkonna struktuur näha välja midagi sarnast, nagu kujutatud joonisel 2, kui võtta aluseks hübridlahingute pidamise põhimõtted.

Joonis 2. Kaitseringkonna soovituslik baasstruktuur

2 Naiskodukaitse arengukava perioodiks 2010-2013, 2010, lk 7 (http://www.naiskodukaitse.ee/sisu/264_1178_4_Arengukava_allalaadimiseks.pdf).

3 Naiskodukaitse põhikiri, 2011. Peatükk I ja II (http://www.naiskodukaitse.ee/Naiskodukaitse_pohikiri_11.htm).

4 Naiskodukaitse arengukava perioodiks 2010-2013, 2010, lk 15 (http://www.naiskodukaitse.ee/sisu/264_1178_4_Arengukava_allalaadimiseks.pdf).

5 Kaitseväge reserv 2011. Kaitseringkonnad (<http://www.mil.ee/reserv/?s=ringkonnad>).

Selles mudelis ei ole kaitseringkonna staabi enda alluvuses suurtükipataljone, sest nende mobiilsus ja seega toetusvõimekus üle kaitseringkonna territooriumi on rohkem kui küsitav (pigem on suurtükidest rohkem kasu pataljoni lahingugrupi juures orgaaniliselt). Tulevikus võiks kaitseringkonna staabi alluvusse planeerida raketisüsteemid,⁶ mille tulelatus oleks kiirelt rakendatav üle suurema osa kaitseringkonna vastutusala kõigi pataljonide toetuseks otsustavates lahingutes.

Kaitseringkonna manööverüksused võiksid lihtsustatult jaguneda kaheks (joonisel rohelisega): pataljoni lahingugrupid ja Kaitseliidu võitlusgrupid, kellel on samade eesmärkide raames suhteliselt erinevad ülesanded ja meetodid. Kuigi kehtiv kaitseväge ülesehitus terve Eesti peale näeb ette maakaitseüksustena viit maakaitsepataljoni, nelja maakaitsekompaniid, kuutteis kohaliku kaitse allüksust (võitlusgruppi) ning lahingu- ja tagala-toetusüksusi,⁷ ei ole mõistlik ennast sellega piirata (see oleks üks sellistest isepõhjustatud piirangu-test, mis ei ole ratsionaalne ega eesmärgipärane). Suund tuleks võtta siiski nii mitme pataljoni lahingugrupi ja võitlusgrupi loomisele, kui on võimalik ja vajalik. Antud mudelis ei esine eraldiseisvaid maakaitse- või sisekaitsekompaniisid, sest nende eesmärk ja otstarbekus sellisel kujul juba kehtivas mudelis on suhteliselt küsitav.⁸ Oluliste objektide kaitse oma tagalas on suuremas osas selgelt seotud tsiviilinfrastruktuuri toimimise nõudega, seega peaksid vastavad kaitseüksused olema selge osa tsiviilkaitse-süsteemist, mitte asi omaette. Kas selleks on vaja moodustada terveid kompaniisid või piisab vastavatest meeskondadest, peab selguma iga konkreetse piirkonna ohualalüüsisist.

Kaitseringkonna pataljoni lahingugrupp võiks koosneda kaht liiki manööverkompaniidest: reservväelaste mehitatud kaitsekompaniidest ja kaitseliitlastest koosnevatest ründekompaniidest. Pataljoni juhtkond ja staap koosnevad peamiselt pikka aega tegevteenistuses olnud kaitseväelastest, kellel on läbitud nii vastava taseme koolitused kui ka piisav rahuaegne praktika (sh Kaitseliidus). Selliseid pataljone on mõistlik formeerida ja õppekogunemistel kokku harjutada nii palju kui võimalik, püüdes alati säilitada üksuste ühtsuse põhimõtet. Jällegi ei ole mõistlik iseennast piirata konkreetsete pataljonide arvuga,⁹ vaid väge tuleb planeerida ja trennida kogu saadaoleva inimres-

sursi ulatuses. (NB! Tuleb arvestada ka selliste meeste ja naiste kaasamise ning varustamisega, kes ei ole ajateenistust läbinud, kuid on täis tahtet oma kodumaad kaitsta.)

Reservväelastest kaitsekompaniid on peamiselt treenitud kaitse- ja viivituslahingute pidamiseks (siiski erinevatel suundadel, mitte vaid taandudes). Kuna ajateenistus ja reservõppekogunemised ei anna piisavalt võimalust pidevateks drillideks, mis on vajalikud just ründavate operatsioonide sooritamiseks, peaksid need kompaniid täitma peamiselt staatilisemaid ülesandeid. Seejuures on peaarõhk **kompanii** operatsioonidel pataljoni lahingugrupi raamistikus. Nende üksuste peamine ülesanne on aeglustada ja vastavalt suunata vastase manööverüksusi. Siiski on nad treenitud ka ründavateks operatsioonideks, kui selleks tekib vajadus ja võimalus. Selliste kompaniide juhtkonnad peaksid olema koostatud tegevteenistujate (või pikemat aega teenistuses olnud kaitseväelaste) baasil. Kompanii koosseisu püütakse hoida võimalikult püsivana, et õppekogunemiste abil tekiks tõeline usaldus allüksuse liikmete vahel ja ka tegelikult toimuksid arengud parema lahinguvõime suunas. Ka on neile õpetatud sissitegevuse baasoskusi, niipalju, kuivõrd väljaõppe aeg on seda võimaldanud.

Kaitseliidu ründekompaniid¹⁰ on mõeldud peamiselt **ründava** iseloomuga lahinguteks. Nad on treenitud **rühma** operatsioonideks nii iseseisvalt kui ka kompanii koosseisus. Peamised lahingulised tegevused oleksid tulevaritsused, vasturünnakud, luurepatrullid jms pataljoni lahingugrupi võitlus-alas. Oma tegevusega loovad just need kompaniid 360 kraadi ulatuses võitlustandri ümber vastase üksuse, löikavad ära reservid ja hävitavad vahetud toetuselemendid. Kaitseliidu kompaniid peavad olema väga liikuvad, olles samas võimelised hajuma algosadeks ja koonduma enne lahingukontakti teravateks rusikateks, mis sooritavad valusaid torkeid vastasele külgedelt ja tagant. Siiski ei ole reaalne neid üksusi kaitsta tugevama soomusega (mis omakorda hakkaks vähendama nende mobiilsust ja varjatust enne kontakti), mistõttu saavad nende torked olla lühiajalised, vastast rohkem häirivad ja kurnavad kui otsustavalt hävitavad. Oluliseks tingimuseks lahingupildis muutub nende löökide paljusus ja suhteline samaaegsus, mis võtavadki vastaselt võimaluse liikuda ja võidelda tema soovitud ühel suunal.¹¹

6 *Sõjalise kaitse arengukava*, lk 5, 6 (http://www.kaitseliit.ee/static/files/2009-02-11_Sõjalise_kaitse_arengukava_seletav_osa%5B1%5D.pdf).

7 Eesti kaitseväge 2011. *Kaitseväge ülesehitus* (<http://www.mil.ee/?menu=kaitsevagi&sisu=kvulesehitus>).

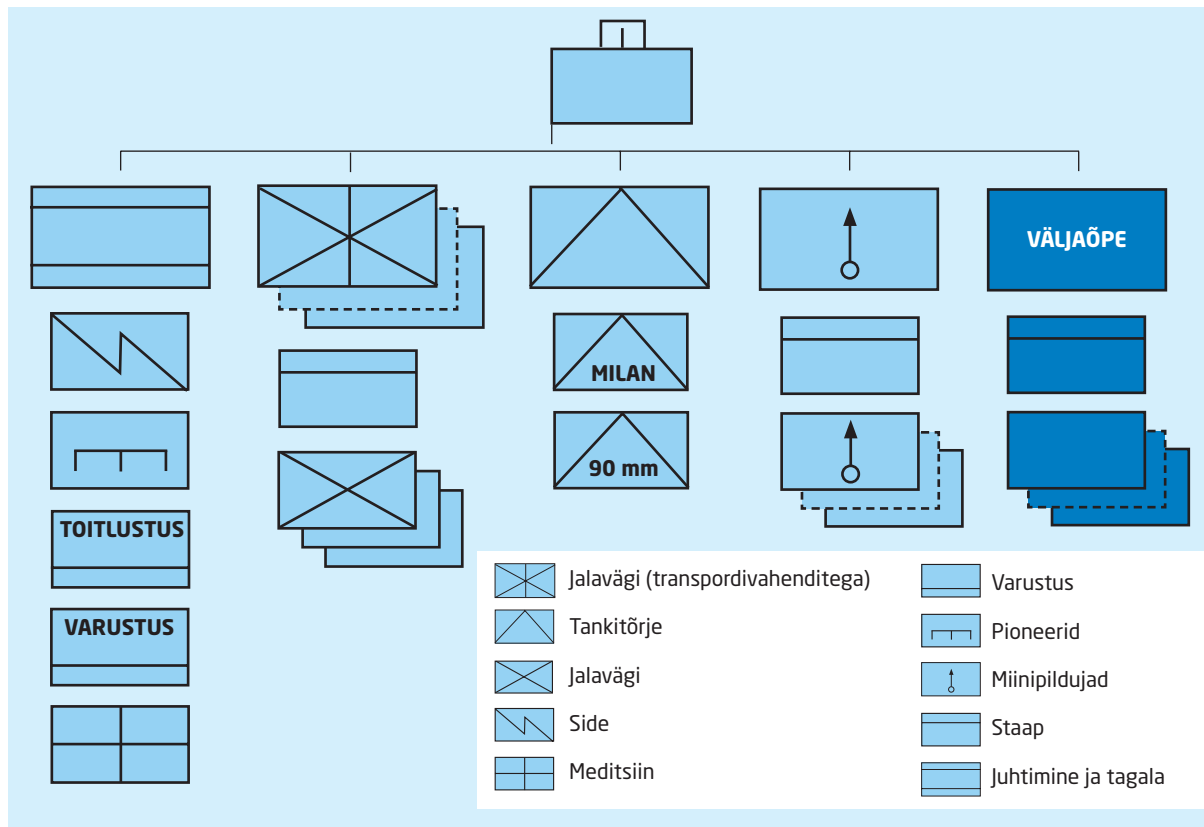
8 *Sõjalise kaitse arengukava*, lk 9. Jääb arusaamatuks, mis on nende kompaniide tegelik eesmärk ja milline on nende toimimise süsteem. Kui selleks on strateegiliste objektide kaitse, nagu on vihjatud sõjalise kaitse arengukavas, tekib hulk küsimusi kas või toetusvõimalustes neile sellise kaitse tagamise korral: kes määrab, mis on tegelikult oluline, kui kaua objekti hoitakse, kuidas tagatakse, et kaitsjaid ei unustata objekti kaitsma ja seega kangelaslikult surema, kui oma lahinguväed taanduavad, jne (http://www.kaitseliit.ee/static/files/2009-02-11_Sõjalise_kaitse_arengukava_seletav_osa%5B1%5D.pdf)?

9 Kaitseväge planeeritud operatiivstruktuur koosneb kuni 16 000 inimesest, täiendusreservis on kuni 30 000 inimest (<http://www.mil.ee/?menu=kaitsevagi&sisu=kvstruktuur>).

10 *Sõjalise kaitse arengukava* lubab loobuda Kaitseliidu baasil suurte ja kohmakate maakaitsepataljonide formeerimisest ning pöörduda tagasi väiksemate, kompaniisuuruste üksuste juurde, mille mehitanine lähtub Kaitseliidu territoriaalsuse printsibist: sama piirkonna võitlejad kuuluvad samasse allüksusesse (lk 9; http://www.kaitseliit.ee/static/files/2009-02-11_Sõjalise_kaitse_arengukava_seletav_osa%5B1%5D.pdf).

11 Sellist võitlusviisi nimetatakse ka *swarming tactics*. Vt põhjalikumalt Edwards, Sean J. A. 2005. *Swarming and the Future of Warfare* (http://www.rand.org/pubs/rgs_dissertations/2005/RAND_RGSD189.pdf).

Joonis 3. Kolonelleitnant Boris Püssa versioon Kaitseliidu maakaitsekompaniist (Kaitse Kodu! 4/2004)

Kaitseliidu allüksused on aasta läbi võimelised kordades sagedamateks drillideks ja õppusteks erinevate üksuste tasanditel oma väljaõppenädalavahetustel, mis loobki neist ideaalilähedased üksused sellisteks operatsioonideks. Nii reservväelaste kompaniide kui ka Kaitseliidu rühmade selline ühine tegutsemine oleks just vastav manööversõja ühele põhioõudele, mis muudab vastasele täiesti arusaamatuks, millise lahinguliigiga ta parasjagu seotud on – on selleks võitlus kaitse või rünnaku vastu. Vaatamata võimalikule väikesele füüsilisele kahjule on selline tegutsemismoodus suureks koormuseks vastase moraali, sest rünnak võib tulla igal ajal ja igast suunast. Võimatu on keskendada oma jõude läbimurdeks, et saavutada seatud eesmärgid. Kaitseliidu üksustel on ka võimalus ja kohustus omandada tugevad sissioskused, olles valmis ellu jääma ka olukorras, kui üksus on oma väest täielikult ära lõigatud. Lahingutegevuste osas tuleks eeskujuna võtta Saksa rünnakrühmade (*Sturmtruppen*) taktikast Esimese maailmasõja ajal ja neid lähenemisi edasi arendada.¹² Ründekompaniide juhtkonnad peaksid moodustuma peamiselt Kaitseliidu malevate vastavate pädevustega tegevteenistujatest, kes juba rahuajal juhivad ja koordineerivad allüksuste väljaõpet ning koostööd. Ühine lahingupilt koostöös reservväelastest kaitsekompaniidega töötatakse kokku just viimaste õppekogunemistel.¹³

Kolonelleitnant Boris Püssa kirjutas 2004. aastal hästiargumenteeritud analüüsi, miks Kaitseliidu kompanii lahingugrupid oleksid paremad kui seniplaneeritud suured ja lohisevad pataljonid. Ta leidis, et maakaitse isenesest eeldab palju ja väikesi irregulaarseid üksusi, mitte aga väikest arvu ja suuri (pataljone). Lisaks rõhutas ta detsentraliseeritult tegutsemise olulisust ja varustuse hoiustamisel varude koondamist suurtesse ladudesse pidas ta lausa maakaitse ideega vastuolus olevaks – need peaksid paiknema piisavalt hajutatult näiteks malevate keskustes.¹⁴ Selline kompanii lahingugrupp on tõepoolest nagu minipataljon ja võimeline ka täiesti iseseisvalt erinevaid lahingülesandeid täitma, juhul kui kaitseringkond on pataljonist ära lõigatud. Joonisel 3 kujutatud mudelile võiks veel lisada 60 mm miinipildujad jalaväerühma koosseisu, et tagada rünnakul parim lähenemisvõimalus vastasele, ja lühimaa õhutõrjemeeskonnad kompanii toetusrühma, mis annavad tõhusa kaitse vastase õhuvahendite vastu.

Kaitseliidu võitlusgrupid on selles visioonis mõnes mõttes eristaatuses. Alludes küll formaalselt kaitseringkonna staabile, ei ole nad siiski mõeldud otseselt kasutamiseks võitluseks vastase regulaarvägede vastu rindelahingus. Vastavate sidesüsteemide olemasolul toetavad nad igas mõttes kaitseringkonna ülema ja pataljonide üle-

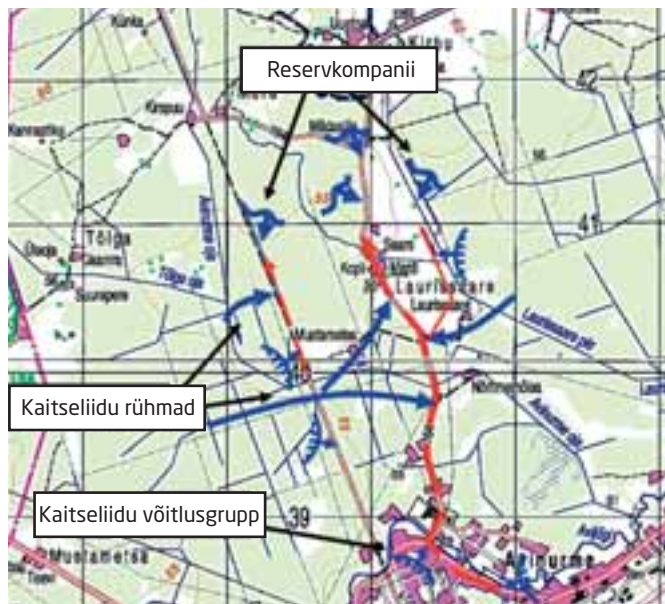
12 Gudmundsson, Bruce I. 1995. *Stormtroop Tactics: Innovation in the German Army, 1914-1918*. London & Prager: Westport. Dr Gudmundsoni raamat on väidetavalt parim ajalooline ülevaade sellest, kuidas Saksa sõjapidamistaktika sel perioodil arenes ja realiseerus.
 13 Kaitseväge reserv 2011. *Õppekogunemised* (<http://www.mil.ee/reserv/?s=kogunemised>).
 14 Püssa, Boris 2004. Territoriaalkaitse: Kompanii lahingugrupid versus pataljon. *Kaitse Kodu!* 4, lk 25-27. Tema versioonis koosneks selline kompanii näiteks nelja jalaväerühma olemasolul kokku ligi 230 võitlejast.

mate plaane seal, kus viimastel vaja, kuid võitlusgruppide kõige olulisem vastutus on siiski vastase poolt hõivatud alal aktiivse sissitegevuse pidev läbiviimine, rünnates toetussüsteeme ja kurnates selle abil vastase manööverüksuste lahinguvõimet. Märksõnad, mis kõige paremini iseloomustaksid võitlusgruppe, oleksid maksimaalne iseseisvus, loovus, enesedistsipliin, ellujäämisoskused oma vägede toetuseta ja vastupanuliikumise organiseerimine ka tsiviilelanikkonna hulgas. Võitlusgruppide doktriini ja soovitusliku koosseisu kohta saab lugeda põhjalikumalt eelnenud artiklitest.¹⁵

Eelkirjeldatud Kaitseliidu lahingukomponendid oleksid tõenäoliselt rohkem mõtestatud, lihtsard aru saada, realistlikud ja ka territoriaalsuse printsiipi arvestavad, nagu Kaitseliidu arengukava soovib näha.¹⁶ Samuti võimaldab selline pädevuste jaotus koos vajaliku väljaõppega liikuda detsentraliseeritud juhtimise, omaalgatuse ja vast kõige olulisema – kaitseliitlaste endi initsiatiivi – suunas.¹⁷

Lisaks peaksid sellised pataljoni lahingugrupid olema suutelised minema üle täielikule sissitegevusele nii hajutatult kui ka soodsate olude tekkimisel jällegi koondatult. Üks parimaid õppevahendeid ja alusmaterjale sellise sõjapidamise valdkonnas mõttetegevuse arendamiseks on Šveitsi majori

Joonis 4. Kaitseringkonna üksuste hübriidlahingu põhimõtteline mudel. Lahinguplaani olulisimad osad on ajastatus, ohutud sektorid, tegevuste tempo, informatsiooni edastamine ning ettevalmistatud logistika ja tegevuse plaanid vastase tagalasse lõksujäämisel

15 Toomse, Rene 2010. Kaitseliidu võitlusgruppide doktriini selgitus ja projekt. *Kaitse Kodu! 8*, lk 33–38 ja Toomse, Rene & Plaser, Martin 2009. Luure kui pusle II: Kaitseliidu võitlusgrupid on paiksed eksperdid. *Kaitse Kodu! 1*, lk 14–18.

16 Kaitseliit. *Kaitseliidu arenguteesid* (http://www.kaitseliit.ee/index.php?op=body&cat_id=277).

17 Kaitseliit. *Kaitseliidu arengukava aastateks 2010–2013*, lk 2, 5 (www.kaitseliit.ee/static/files/2011-02-21_KLAK13KODULEHELE.doc).

18 Dach, Hans von 1965. *Total Resistance*. Colorado: Paladin Press.

19 Käärmann, Alfred. *Metsavenna käsiraamat* (<http://www.esm.ee/public/projektid/5/index.htm>).

20 *Sõjalise kaitse arengukava*, lk 8 (http://www.kaitseliit.ee/static/files/2009-02-11_Sõjalise_kaitse_arengukava_seletav_osa%5B1%5D.pdf).

21 Vahur, Lauri 2010. Eestlased omandasid Norras tankide ostuks teadmisi. *ERR uudised* 04.06.2010 (<http://uudised.err.ee/index.php?06206032>).

22 Beaufre, Andre 1965. *Introduction to Strategy*. London: Faber and Faber, lk 34–35.

Hans von Dachi käsiraamat „Totaalne vastupanu“.¹⁸ Sissitegevuse tehnikate arendamiseks tuleb kindlasti märkida ka Alfred Käärmanni praktilisi ajaloolisi näpunäiteid „Metsavenna käsiraamatus“.¹⁹

Mehhaniseeritud jalaväebrigaad(id)

„Arengukava kohaselt toimub mehhaniseeritud üksuste väljaarendamine brigaadi koosseisus järgmise aastakümne jooksul. See saab toimuma kas tankide või jalaväe lahingumasinate hankimise ning vastava üksuse väljaõpetamise läbi. Kokkuvõttes tagab mehhaniseeritud jalaväebrigaadile parema kaitstuse, suurema tulejõu ning mobiilsuse lahinguväljal. [...] See, kas mehhaniseeritud üksuse moodustamine teostatakse tankide või jalaväe lahingumasinate hankimise läbi, otsustatakse täiendava analüüsi käigus.“²⁰

Tundub, et tänaseks on vastav analüüs tehtud, sest avalikkusele on teada antud tankide, nimelt ca 50 Leopard 2A4 hankimise soovist kaitsevæele.²¹ Ühel mehhaniseeritud brigaadil ei ole ülekaaluka vastase vastu kui iganes heade soomusmasinate või tankidega siiski tavalahingus suurt lootust. Lahingupidamise rusikareeglid, nagu minimaalselt kolm ühe vastu rünnakul, jäävad kehtima, kui ei ole olulisi lisavõimeid, üllatusmomenti ega sõjaõnne. Just tankid ja soomukid teedel ja avatud maastikul on vastase ootustele ning treeningule kõige soovitud sihtmärgid. Need on selgelt eristuvad, piisavalt aeglased ja ka nende hävitamine kalli laskekemoonaga on majanduslikult õigustatud.

Siiski on soomusvõimekusest kasu, kui neid kasutada just mittetavapäraselt ehk viisil, kuidas vastane ei taha nendega võidelda. Selle mõtte selgitamiseks tuleb kuulata klassikuid. Prantsuse kindral André Beaufre on märkinud, et strateegilisel lähenemisel probleemile on vaja alati kaaluda kaht erinevat, kuid võrdselt olulist komponenti: *otsustavat lööki ja ettevalmistavat manöövrit*, mis võimaldab otsustavat lööki.²² Otsustav (ehk lõplikult purustav) löök tuleb alati anda vastase kriitiliste haavatavuste (*critical vulnerability*) vastu. Kriitiline haavatavus võib esineda nii vastase võimes kui ka ajas ja teatud maastikukohas. See on olukord, kus vastane ei ole valmis kas füüsiliselt, vaimselt või moraalselt teda tabanud rünnakule edukalt vastu seisma. Otsustav löök on aga võimalik vaid siis, kui ettevalmistav manööver on tekitanud kriitilise haavatavuse (nii vastast kujundades kui ka tema manöövrit blokeerides) ja loonud sellega vastavad tingimused, samas *säästes piisavalt oma jõudu* otsustavaks löögiks.

Oluline on meeles pidada, et just sellises järjekorras tuleb nii strateegiat kui ka lahingut planeerida – alustades soovitud lõpp-eesmärgist (*desired end state*). Kuidas saavad meie relvasüsteemid väikseimate kaotustega vastase purustada? Milline manööver asetab vastase kõige ebameeldivasse olukorda? Kes ja kuidas sooritavad selle ettevalmistava manöövri, säästes samal ajal otsustavat lööki sooritavat üksust (peaüksust) otsustavasse lahingusse minekuni? Kuidas saavutada peaüksuse märkamatu liikumine lähtepositsioonile ja tagada kõige halvem üllatus vastasele meile kõige õigemal ajahetkel? Millised relvasüsteemid (soomusmasinad, tankid või äkki hoopis midagi muud?) suudavad teha nii eelnevat kui ka piisava tulejõuga hävitada vastase otsustavas lahingus? Need, kuid loomulikult mitte ammendavad küsimused oleksid olulised arutleda ammu enne hangitava tehnika nimetamist.

Manööversõja ühe alusprintsipi kohaselt tuleb vältida võitlust vastase tugevusega, seega tuleks vältida otsest võitlust tanki vastu lagendikel ja teedel. Sellistes olukordades võidab lõpuks see, kellel on rohkem tanke. Samas, kui vastase tankid on suunatud meie soovitud edasiliikumise suunas või killustatud ümberringi võitluseks kaitseringkondade üksuste agressiivse tegevuse poolt, oleks tõenäoliselt võimalus teha oma soomusega otsustav sөөst ja soovitatavalt just suunast, kust vastane seda ei oota. Võib-olla on selleks just mets või soo? Kas suhteliselt suur Leopard 2A4 oma 55-tonnise massi ja pinnasesurvega 830 grammi cm² kohta²³ on parim saadaolev masin üllatavaks manöövrisk meie maastikul, kus juba ligi 20 aastat tagasi jäeti unarusse pinnasekuivendus? Võib-olla oleks mõistlikum vaadata midagi väiksemat ja kergemat, kuid sarnase tugevusega? Eesti väe arsenalis on vanadel aegadel olnud ka tanketid (näiteks Poolas toodetud TKS) ja kerged tankid (näiteks Renault 17), mis olid kergemad ja mahtusid paremini liikuma ka metsaoludes.²⁴

Liikudes tagasi sõjapidamise juurde, on oluline märkida, et selline tugevam soomusrusikas peaks olema lausa strateegiline ja operatsiooniline reserv, mida rakendatakse ainult kriitilistes lahingutes. Seega ei saa brigaadile anda kindlat ja püsivat vastutusala, sest sellisel juhul ei ole võimalik tema kiire kasutamine otsustavates lahingutes. Samuti tuleb vältida brigaadi ja isegi pataljoni kui tervikute koos liikumist ning kooshoidmist enne otsustavat sөөstu vastase rivistus, vähendades nii jälge liikumisel. Just selliseid suuri üksusi otsivad vastase õhuvägi ja kaudtule sihitajad. Sisuliselt

peaks brigaad olema treenitud liikuma ja paiknema maksimaalselt hajutatult (näiteks rühmasuuruste üksustena), mis koondub suuremaks üksuseks käigult ja vahetult enne otsustavat lööki. Olles pursutava löögi sooritanud, peab brigaad jällegi hajuma, et vältida vastase reservide vastulööki.

Kuna soomusmasinad vajavad rohkelt kütust ja laskemoona, oleks oluline valmistada juba rahuajal ette vastavad peidikud üle maa võimalikes otsustavate lahingute paikades, et kiirendada varustamist ja vältida liigset sõltuvust kergelt haavatavatest järeledudest. Selline logistikamudel võimaldab hoida brigaadi lahingutegevuse tempo tunduvalt kiirema vastase vägede omast, kelle varustamine toimub paratamatult maad mööda, olles samas võitlusgruppide ja kaitseringkonna pataljoni pideva ahistamise all.

Kuigi arengukava keskendub brigaadile ainsuse vormis, võiks kaugemas tulevikus arvestada ka teise brigaadi loomise vajadusega. Sellisel juhul suureneks reageerimiskiirus erinevatel operatiivsuundadel ja alati oleks võimalus säilitada strateegilist reservi, mille puudumine (ja ka jäiga operatiivplaani järgimine, mis põhines valede eeldustel) maksis hävitavalt kätte näiteks prantslastele 1940. aasta mais.²⁵

Kokkuvõte

Selles osas said käsitletud peamised juhtimissüsteemid ja väed füüsiliseks võitluseks, mis võtsid arvesse eeldusi vastase kohta ning pakkusid mudeli, kuidas vastane võitlust endaga mingil juhul näha ei soovi. Kindlasti ei ole eelnev mudel täiuslik, vaid vajab edasist mõttearendust ja sõjamaenge. Siiski oleks soovitatav poliitikatel ja kõrgemal juhtkonnal revideerida oma seisukohti vägede rõhuasetuste ning toetuse üle.²⁶ Igal juhul tuleb esile Kaitseväe määrav roll aktiivses sõjapidamises, mis erineb klassikalisest ja iganevad laup lauba vastu taktikast. Selliseid sõdu ei ole väiksem vägi kunagi edukalt suutnud pidada.

Järgmises ja viimases osas tulevad vaatluse alla eriüksused ning strateegilise, operatsioonilise ja taktikalise tasandi toetussüsteemid. Samuti saavad arutletud mõttekohad kodumaise kaitsetööstuse arendamiseks vastavalt eelkirjeldatud võitlusviisidele nende toetuseks ning üldised põhimõtted relvastuseks ja varustamiseks vastavalt vägede iseloomule. Lõpuks, kuid mitte mingil juhul vähemolulisena saab vaadeldud võimalik tsiviilkaitse-süsteemi toimimine ja otstarbekus. ♠

23 Military Periscope. *Leopard 2 Main Battle Tank* (<http://www.militaryperiscope.com/mdb-smpl/weapons/gcv/tanks/w0001000.shtml>).

24 Noormets, Tiit & Õun, Mati 1999. *Eesti soomusmasinad: Soomusautod ja tankid*. Tallinn: Tammiskilp, lk 45–64.

25 Guderian, Heinz 2009. *Ühe sõduri mälestused*. Tallinn: Olion, lk 94, 95.

26 Marran, Mikk 2011. Kolm riigikaitsest mõttemalli muutust. Tsitaat artiklist: „Eesti kaitsevägi koosneb nii ajateenistuse läbinud reservarmeest kui ka elukutselistest, kusjuures vajadusel lähevad kaitseväge koosseisu ka sõjaliste ülesannetega Kaitseväe vabatahtlikud.“ Selline seisukoht kaitseministeeriumi kantsleri poolt seab juba alguses küsitavad eeldused Kaitseväele rõhu asetamise võimalustest ja tuleks juba ainuüksi seetõttu üle vaadata. Kaitseväel on suure tõenäosusega esimesena lahingutes, ammu enne, kui mobiliseeritakse tavareservväelased. Samuti saab Kaitseväelidust suurim koormuse kandja kogu sõjategevuses Eestit kaitstes (<http://riigikaitse.lehed.ee/2011/02/22/kolm-riigikaitsest-mottemalli-muutust/>).

Sõjapidamine XIII

Eesti kaitsmisest sõjas ja rahus 5

RENE TOOMSE, kapten

Käesolevas kirjutises tulevad vaatluse alla eriüksused ning strateegilise, operatsioonilise ja taktikalise tasandi toetussüsteemid. Ka arutletakse, kuidas võiksid avaldatud mõttekohad aidata arendada kodumaist kaitsetööstust, et sellest oleks tuge eelkirjeldatud võitlusviisidele. Lõpuks, kuid mitte mingil juhul vähemolulisena, vaadeldakse võimaliku tsiviilkaitseüsteemi toimimist ja otstarbekust.

Estonian Special Operations Forces (ESTSOF) ehk eriooperatsioonide grupp (EOG)

Estonian Special Operations Forces (ESTSOF) ehk eriooperatsioonide grupp (EOG) on kaitseväe eriooperatsioonide võime arenduseks loodud üksus.¹ Laskumata mitteavalikesse detailisesse ja rääkimata üksuse praegusest olemusest, arvan, et selle võimekuse tegelik eesmärk võiks olla riigi operatsioonide tõeliselt füüsiline strateegiline käepikendus nii sõja- kui ka rahuajal. Peamiseks sõjaaja ülesandeks võiks saada vastase operatsioonilise ja strateegilise süsteemi häirimine nii otseselt kui ka kaudselt. Erioperatsioonid ei ole tavaliselt vahetu lahingu pidamine, vaid pigem soovitud eesmärkide saavutamise mõnel muul viisil kui füüsilises kontaktis vastase lahingujõududega.

Sõja korral on eriooperatsioonide peamiseks sihtmärgiks vastase kõrgeima tasandi juhtimis-, side- ja ka logistikasüsteemid. Nendes häirete tekitamine võimendub seisakute ja peataolekuna Eestit rünnanud taktikalistes üksustes. Kui kõrgemalt tulevad vastuolulised käsud, otsustaval hetkel on hoopis vaikus või ei saabu lubatud toetusi jne, on vastase taktikaliste üksuste ülemad suure probleemi ees. Soovitud eesmärk oleks vähemalt ajaline võit Eesti üksuste manööverdamiseks ja initsiatiivi haaramiseks. See annaks lisa-aega ka saabuvatele liitlastele.

Erioperatsioonide üksuse tegevused võivad hõlmata vastase kõrgemate juhtide neutraliseerimist, juhtimiskeskuste ja väeosade elektri- ning muude kommunikatsioonide saboteerimist, psühholoogiliste operatsioonide teostamist ning vastase elanikkonnas paanika ja rahunõude tekitamist, mis nõuab vastaselt lisatähelepanu ja -ressursse, killus-

tades sellega sõjapidamise pingutust ja vähendades tema rahva toetust sõjale.

Oluline aspekt on tänapäeval järjest digitaliseeruv sõjapidamine. Ka vastase juhtimissüsteemid arenevad rohkem arvuti- ja võrgupõhiseks, see loob aga vastavate oskuste ja vahendite olemasolul suuremaid haavamisvõimalusi kohapeal. Sõjaväevõrgud on üldjuhul kinnised ja kohalikud, mistõttu nendesse sisenemine turvaliselt distantsilt ei tule suure tõenäosusega kõne alla. Samas oleksid vastavalt treenitud eriooperatsioonide üksuse liikmed võimelised sisenema koos vajaliku riist- ja tarkvaraga neisse süsteemidesse kohapeal ja põhjustama kaose. Elementaarne oleks võrkude infoliikluse jälgimine ja luureväertusega andmete allalaadimine. Lisaks loob arendatud tarkvara võimaluse sisestada vastase juhtimissüsteemi valeandmeid ja -käsklusi, mis hakkavad võitlevate üksuste tegevusele olulist mõju avaldama.

Erioperatsioonide üksuse liikmetelt eeldab see oluliste tsiviiloskuste omandamist kübervaldkonnas, kuid mitte vähem ei vajata oskusi vastase territooriumile sisse imbumiseks ja sealses keskkonnas silmatorkamatult tegutsemiseks. Neid operatsioone ei saa teha vormis ja raskelt relvastatuna. Tüüpiline eriuksuslane võib välja näha nagu tavaline kohalik kodanik, kes on suuteline suhtlema kohalikus keeles ja kontekstis. Samas peavad olema tagatud võimalused eemalduda vastutusosalalt lahingukontaktiga juhul, kui eriteenistused hakkavad meeskonna ümber ringi koomale tõmbama. Loogilised legendid, oluliste relvade, tehnika ja varustuse ettetoimetamine ning vajalikud kontaktid vastase juhtkonna plaanidega mittenõustuvate isikutega on suur osa rahu-aegsest ettevalmistustööst, mida tehakse sõjaväeluure abiga.

Sellise võime eeldusteks on eriooperatsioonide grupi juhendamine ja toetamine riigi strateegiliselt tasandilt. Sellisesse gruppi kuuluvatel inimestel on vähe ühist klassikalise kaitseväe ja selle süsteemidega, kuigi nende taust on tavaliselt sõjaväeline. Väljaõppe seisukohalt peaksid nad lisaks väga headele sõdurioskustele õppima selgeks ka võimalike

Sõja korral on eriooperatsioonide peamiseks sihtmärgiks vastase kõrgeima tasandi juhtimis-, side- ja ka logistikasüsteemid.

1 Eesti kaitseväe värbamiskeskus. Eesti kaitseväge arendab välja oma eriooperatsioonide võimet (<http://vk.kra.ee/index.php/uudised/31-eessti-kaitsevaegi-arendab-eriooperatsioonide-voimet>).

vastaste keele ja tundma nende kultuuri. Lisaks muidugi kõrgema taseme teadmised kübervõitluse valdkonnas ja vastase süsteemide ülesehituses. Opereerimise ulatus võib hõlmata vastase pealinna ning muid suuremaid strateegiliste ja operatsiooniliste juhtimiskeskuste piirkondi, kus on võimalus ning vajadus seatud ülesandeid täita.

Rahua ajal lisanduvad eriooperatsioonide grupile ka liitlaste toetamise ülesanded ja võimalikud muud mõjutusülesanded Eesti riigi huvides. Sõjaväeline eriooperatsioonide üksus peaks olema valmisolekus ja võimeline kohe realselt reageerima näiteks

Sõjaväevõrgud on üldjuhul kinnised ja kohalikud, mistõttu nendesse siseneamine turvaliselt distantsilt ei tule suure tõenäosusega kõne alla.

pantvangide võtmisele väljaspool Eestit (nagu juhtus Eesti jalgratturitega Liibanonis). Selliste olukordade soodsa lahendamise võimalus on tavaliselt olemas üsna alguses, kui pantvangistajad ei ole veel oma süsteeme ja rutiine suutnud sisse töötada. Info kogumine, varjatud jälgimine ja soodsal hetkel pantvangide vabastamine on eriuksuste klassikalised ülesanded. Loomulikult on selleks vaja otsustajate poliitilist julgust, kõigi teiste agentuuride toetust ja ka varakult loodud toetavat kontaktvõrgus-

tikku riskipiirkondades. Erioperatsioonide üksuse peamised rahuaegsed ülesanded oleksid lisaks isenda treenimisele ka vajalike kontaktide loomine olemasolevates ja eeldatavates kriisipiirkondades.²

Kaitseliidu eriooperatsioonide grupp (KL EOG) ja Küberkaitseliit

Lisaks eelkirjeldatud püsivalt teenistuses olevale eriooperatsioonide grupile on ka teatud reservkomponendil vajadus omandada selline võime. Siin on oluline roll Kaitseliidul ja tema väljavalitud liikmetel. Sellises üksuses saavad teenistust jätkata ka tegevteenistusest lahkunud eriuksuslased, tagades nii oma oskuste ja võimete jätkuva kasutamise võimaluse riigikaitse hüvanguks. Kaitseliidu eriooperatsioonide grupi (KL EOG) väljaõppe, treeningu ja struktuuri põhimõtted peaksid olema võimalikult sarnased EOGga, nii et need grupid teeksid pidevalt koostööd ja oleksid vajadusel võimelised toetama teineteist operatsioonidel.

Kaitseliidu eriuksuse peamine rõhk sõjaajal oleks asetatud vastase kõrgema taktikalise juhtimise, side- ja logistikasüsteemi häirimisele. Nende operatsiooniala hõlmaks lisaks Eesti piirialadele ka vastase territooriumi taktikalist sügavust, eriti seal paiknevaid strateegilisi ja operatsioonilisi relvasüsteeme. Kaitseliidu eriuksuse tegutsemismeetodid

oleksid eelkõige füüsiliselt ründavad, kuid samas peaks neil olema ka võime sulanduda luuretegevuseks vastase keskkonda. Peamised sihtmärgid võiksid olla väejuhatuste juhtivkoosseis, staabid, ballistilised raketisüsteemid, piiritagused lennukväljad ja pikamaa-õhutorjესüsteemid. Nende sihtmärkide häirimisel tuleks suureks abiks liitlaste õhutoetus, kuid kindlasti ka sõjalaevade kauduli ning raketisüsteemid, mille tundmisele ja kasutamisele peaks juba praegu mõtlema hakkama.

Sarnaselt EOGga peab ka KL EOG arendama kübervõitlusvõimet suletud võrkudes. Selles valdkonnas on suur potentsiaal Küberkaitseliidu üksustel, kes võiksid hakata arendama vastavat tarkvara vastase elektrooniliste relvasüsteemide üle kontrolli saavutamiseks. Olgu selleks drooni (UAV) „pealtkuulamine“, õhutorjесradari viirusega nakatamine või miks ka mitte ballistilise raketi ümberprogrammeerimine sihtmärgile vastase oma territooriumil – võimalusi on igatahes palju. KL EOG kasutuses olev riist- ja tarkvara võib põhjustada hindamatut kahju vastasele ja anda Eestile lausa strateegilisi efekte. Need on valdkonnad, millel on veel palju arenguruumi, kuid tõsise ettevõtmise korral ka väga suur potentsiaal.

Tegemist ei ole täitumatu unistusega: selliseid operatsioonide viiakse maailmas juba läbi. Eredaimaks näiteks on Iraani tuumaprogrammi ründamine uraanirikastustsentrifuugide tarkvara Stuxnetinimelise uue põlvkonna viirusega (küberrelvaga) 2010. aastal.³ Olulise füüsilise kahju tekitamine küberruumi kaudu on tänapäeval juba reaalsus.

Praegu on Küberkaitseliidu missioon ja eesmärgid vaid kaitsvad ja vähekonkreetsed.⁴ Lisaks võiks õppida võimaliku vastase kübersüsteeme ning arendada nende mõjutamiseks vajalikku tark- ja riistvara, mille saaks sõja korral anda EOG ja KL EOG kasutusse.

Strateegilise kommunikatsiooni keskus ja infosüsteemid

Keegi ei tohiks tänapäeval kahelda informatsiooni leviku ja levitamise olulisuses sõja eesmärkide saavutamisel. Hiljuti siit ilmast lahkunud Ühendriikide kindral John Shalikashvili on väidetavalt 1992. aastal öelnud: „Sa ei võida enne, kui CNN ütleb, et sa oled võitnud.“ Tal oli õigus. Kes mäletab 1991. aastal peetud Lahesõda, saab aru, kui tõsiselt ta seda mõtles. See oli esimene sõda, kus televisiooni otseülekanded muutsid kaugel peetava sõja ööpäevaselt isiklikuks tervele maailmale. Võib öelda, et sellest ajast alates on muutunud sõjapidamine ülemaailmseks, arenedes järjest informa-

2 Erioperatsioonide võime olemusest vt ka Ühtegi, Riho 2008. Eriüksus – mis see on? *Kaitse Kodu!* 2, lk 44–46 ja Toomse, Rene & Plaser, Martin 2009. Luure kui pusle IV: Erioperatsioonide üksused luurerollis – viirus vaenlase ajus. *Kaitse Kodu!* 3, lk 16–20.

3 Stuxnet. *The New York Times*, 15.01.2011 (http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/subjects/c/computer_malware/stuxnet/index.html?inline=nyt-classifier).

4 Küberkaitseliit. *Kaitseliit* (http://www.kaitseliit.ee/index.php?op=body&cat_id=395).

tiivsemaks ja kujundades tervete rahvaste toetust või vastuseisu ühele või teisele poolele. Selles mõttes peetakse alati paralleelselt füüsilise sõja või selle ettevalmistamisega ka infosõda. Eesmärk on muuta inimkäitumist, mis otsustab lõpuks sõja tulemuse.

Ei ole saladus, et Eestist luuakse teatavaid negatiivseid kujutlusi näiteks Venemaal ja viimase poolt ka mujal maailmas. Pidevad Vene meedia süüdistused eestlaste natsilembuses ja mittekodanike diskrimineerimises on juba nii harjumuspärased, et ei tekita keskmises eestlases enam erilist emotsiooni. Siiski tuleb mängu ka uus mõõde, mida kutsutakse Web 2.0 keskkonnaks ja milles ohud on suuremad. Need on interaktiivsed keskkonnad, nagu blogid, Facebook, Twitter, MSN jne. Sellised keskkonnad on tõhusamad, sest neis saab jälgijate arvamusi kujundada individuaalsemalt kui suures meedias. See on modernse propagandasõja uus ja võimsam platvorm.⁵

On tõenäoline, et kui Eesti ei võta oma infooperatsioonide võime loomist tõsiselt, saavad selle sõja korral olema katastroofilised tagajärjed. Tihti usutakse seda, kes esimesena ütleb, kellel on valjem hää ja kompaktsem sõnum (isegi siis, kui sõnum ei ole tõene). Sellised sõnumid, olles õigesti kujundatud, mõjutavad arvamusi neljas suuremas keskkonnas: vastase otsustajad (nende ratsionaalsus otsuste tegemisel, mäng nende soovidel ja hirmudel), vastase elanikkond (nende usu kõigutamine oma juhtkonda ja sõja õiglasem eesmärgis kahtluse tekitamine), oma elanikkond (kaitsetahe ja valmidus kaitsta iga hinna eest oma riiki) ja muu maailm (kelle õigustust usutakse, seda toetatakse nii moraalselt kui ka füüsiliselt). Seega edukas tegutsemine informuumis võib olla olulisemgi füüsilisest sõjapidamisest relvadega ja seda eriti väikese riigi seisukohalt. Meedia ja internet on tänapäeva lahinguväljal olemas ning neid tuleb käsitleda kui massimõjutusrelvi. Siinkohal on hea meel tõdeda, et praegune kaitseminister saab suurepäraselt aru infooperatsioonide olulisusest, ohtudest ja ka eelistest.⁶

Strateegilise kommunikatsiooni keskus võiks olla eelkõige mõttekoda, kus analüüsitakse ja prognoositakse Eesti olukorda kõikvõimalikest strateegilise tasandi aspektidest. See keskus ei saa keskenduda reageerimisele, vaid eelkõige negatiivsete olukordade targale ennetamisele. Võtmeküsimuseks oleksid õiged ja õigeaegsed sõnumid neljale eelmainitud auditooriumile. Vahetu koostöö oma ja välismaise meedia kui partneritega ja sõjakindlate infoedastuskanalite loomine on eeldused selleks, et riigi soovitud sõnumid ka olukorda kujundaksid.

Näiteks kui vastane on sõjaajal kasutanud vägi-valda tsiviilelanike vastu, tuleb see meie esimesena kõnealusesse piirkonda saabuval lahinguüksusel dokumenteerida ka pildis ja videos ning edastada maailma avalikkusele, näitamaks vastase ebainimlikkust ja sõjaseaduste rikkumist. Sellised kaadrid tekitavad emotsioone, mis summeerituna kasvavad toetust Eesti võitlusele ja avaldavad survet vägedega toetamises kahtleva liitlasriigi otsustajatele.

Tüüpiline eriuksuslane võib välja näha nagu tavaline kohalik kodanik, kes on suuteline suhtlema kohalikus keeles ja kontekstis.

Selleks, et selliseid sõnumeid operatiivselt maailma saata, on vaja luua tugevad füüsilised infokanalid, eelkõige püsivõrgud, mis katavad terve maa. Kaitsjal on selleks võimalus olemas ja selleks vajalikke tehnilisi seadmeid eraettevõtteid ka juba arendavad. Näiteks EstWINi projekt (fiberoptiline võrk üle terve Eesti)⁷ on sõja korral kohandatav ka riiklikeks vajadusteks. Sellist maasisest kübervõrku ei häiri nii kergelt kui raadiosidet ja sõja korral saaks seda kasutada isegi kiireloomulise informatsiooni vahetamiseks staapide ja võitlevate üksuste vahel. Siiski oleks kindlam luua kaitsejõudude oma püsivõrgusüsteem, millesse ühenduvad üksnes spetsiaalsed üksustele välja antud arvutid. Küsimus on vaid tehniliste lahenduste väljatöötamises ja eelarves. Eestist info edastamine ülejäänud maailma võiks olla dubleeritud mobiilsete satelliitjaamade kaudu juhaks, kui vastasel õnnestub kahjustada merealust andmesidekaablit.

Kehtiv sõjalise kaitse arengukava tööde: „Tänapäeva sõjapidamises on katkematul, krüptitud ja

EstWINi planeeritud fiberoptiline baasvõrk 1421 ühenduskohaga aastaks 2012

5 Vt näidet Marko Mihkelsoni blogist *Euroopast ja maailmast eestlase vaatekohast*: Nii töötab Vene propaganda II (<http://markomihkelson.blogspot.com/2007/08/nii-ttab-vene-propaganda-ii.html>).

6 Ideon, Argo 2011. Mart Laar: Eesti kaitseb end ka ülekaaluka vaenlase vastu. *Postimees* 11.04 (<http://www.postimees.ee/?id=417110>).

7 EstWIN, *Eesti lairiba infrastruktuurvõrk*. Strateegia rakendamise eeluuring, 2009 (http://www.elasa.ee/public/files/ESTWIN_Tehniline%20osa_20090420_EST.pdf).

segamiskindlal sidel erakordselt oluline roll – ilma korraliku sideta pole võimalik kaitseväge üksusi efektiivselt juhtida ja suunata.⁸ Sellest saab eeldada, et kaitsejõud teevad või peaksid tegema igas suunas vastavat koostööd ja panustama sidelahenduste osas rohkem kui ühele kaardile. Selles mõttes peaksid EstWIN ja muud loodavad võrgud saama sõja puhuks elementaarseks osaks ESTTACSi süsteemist.⁹ Just see oleks oluline samm ka kõrgemates juhistes rõhutatud laiapõhjalise riigikaitse poole.

Luurekeskus ja luurepataljon kui laiapõhjaline luuresüsteem

Praegu puudub kaitsejõududel ametlikult luurekeskus, on vaid luurepataljon, mis hõlmab kõike seda, mida saab nimetada kaitsevaeluureks.¹⁰ Kuigi olemasolev struktuuriüksus täidab strateegilise tasandi luure vajadusi kogu oma võimete ja riigi poolt seatud ebamõistlike piirangute piires,¹¹

on terav puudus operatsioonilise ja taktikalise tasandi analüüsides ning prognoosidest. Lõnga täitmiseks oleks optimaalne nimetada praegune luurepataljon kaitseväge luurekeskuseks ja suunata tegutsema ühendstaabi ja poliitilise juhtkonna luurevajaduste tagamiseks nii, nagu seda teevad paljud sõjaväeluure asutused mujal riikides. Kaitsejõudude operatsioonilised ja taktikalised luurevajadused peaks katma aga operatiivstaabile (maaväe staabile)

allutatud luurepataljon, mis lisaks analüüsile ja sünteesile omaks reaalseid allüksusi luure teostamiseks operatiivülemade huvides. Lisaks juhiks see luurepataljon luurekooli, mis on hädavajalik tänapäevase luuretegevuse ühtlustatud õppeks kõigis väeüksustes. Loomulikult peavad mõlemad luurestruktuurid töötama koos nagu üks asutus, kuid oluline on rõhuasetuse erisus, mis annab parema võimaluse vältida vastase tegevusi luuresüsteemi häirimiseks ja tagab ka asutuste töö parema keskendumise.

Samas nõuab tänapäevane sõjapidamine tunduvalt laiapõhjalisemat lähenemist ka luurele, kui seda on klassikaline vaatlusluure.¹² Kehtiv sõjalise kaitse arengukava näeb ette: „Luure- ja seiresüsteemide arendamise eesmärk on varustada kõrgem sõjalis-

poliitiline juhtkond infoga selle kohta, mis toimub Eesti territooriumil, õhuruumis, territoriaalvetes ja Eesti territooriumi ümbruses.“¹³ See ei ole piisav, sest sõjalis-poliitiline juhtkond ei võitle, relv käes, füüsiliselt vastase vastu. Vaja on arendada ka taktikalist luurevõimet ja sedagi laiapõhjaliselt. Igal tasandil tuleb tunda lisaks vastase sõjalistele aspektidele ka tema poliitilist, majanduslikku ja informatsioonilist olukorda, et pöörata nõrkusi neis süsteemides enda kasuks ka kõige madalamal tasandil. See on kunst ja teadus, mis ei arene igas üksikus väeosas omaette, vaid tahab ühendatud ja teadlikku pingutust.

Mõttekohti kodumaise kaitsetööstuse arendusteks

2009. aastal loodi Eesti Kaitsetööstuse Liit,¹⁴ mille eesmärgiks on kaitsetööstusalaste võimete koondamine ja arendamine.¹⁵ See on riigikaitse seisukohalt küll tervitatav, kuid kahjuks ei ole veel suudetud luua toimivat süsteemi, et keskenduda Eesti kaitsejõudude tegelike vajaduste rahuldamisele. Kui näiteks AS Galvi-Linda on küll kaitseväge peamine rakmete ja seljakottidega varustaja,¹⁶ siis tehnilisemad tooted ei leia tihti ühilduvust kaitsejõududega. Probleemne koht võibki olla kaitsejõudude enda avatud analüüsi ja vajaduste prognoosi puudumine.

Selles sarjas kirjeldatu võib anda mõttekohti selliste arenduste tarvis, nagu kogu maad katva eelinstalleeritud fiberoptilise võrguga ühildumine või dubleerimine kaitsejõudude otstarbeks, lahinguvarude peidikute süsteemi rajamine, IT- ja meediavõimekuse viimine jao tasandini, autonoomsete sensorite ja kaamerate integreerimine nii luure- kui ka infooperatsioonide süsteemi, rannikukaitseks maalt vette tõstetavate torpeedode ja muude veealuste juhitud laengute disainimine, väikesekaliibriliste miinipildujate tootmine, ATVde ja bagide moderniseerimine ning ehitamine kandmaks õhutorje- ja tankitorjesüsteeme jne.

Selleks, et kaitsetööstuse arendused jõuaksid ka väe kasutusse, on esiteks vaja vormida ettekujutus leidlikust sõjapidamisest ning teiseks luua võitlejate ja arendajate sisuline suhtlus. Senine süsteem ei ole paraku viinud efektiivsete lahendusteni sõduri ja kaitsepolitseise seisukohalt, vaid põhjustanud pigem kahju kaitse-eelarvele ja ettevalmistuste ajale.¹⁷ Positiivse näitena nimetan taas Galvi-

On tõenäoline, et kui Eesti ei võta oma infooperatsioonide võime loomist tõsiselt, saavad sellel sõja korral olema katastroofilised tagajärjed.

8 Sõjalise kaitse arengukava 2009–2018, lk 6 (http://www.mod.gov.ee/files/kmin/img/files/SKAK_2010_est.pdf).

9 Eesti kaitseväge. Staabi- ja sidepataljon. Väeosa spetsiifika (<http://www.mil.ee/?menu=kaitsevagj&sisu=side>).

10 Luurepataljoni põhimäärus. Riigi Teataja Lisa 2009, 8, 85 (<https://www.riigiteataja.ee/akt/101022011006?tegevus=telli-teavitus>).

11 Kaitseväge korralduse seadus. 4. peatükk: Kaitsevaeluure. Riigi Teataja I 2008, 35, 213 (<https://www.riigiteataja.ee/akt/108072011044>).

12 Vt ka Rene Toomse jt kirjutiste sarja „Luure kui pusle“ ajakirja Kaitse Kodu! 2009. aasta numbrites.

13 Sõjalise kaitse arengukava 2009–2018, lk 6 (http://www.mod.gov.ee/files/kmin/img/files/SKAK_2010_est.pdf).

14 Eesti Kaitsetööstuse Liidu koduleht asub aadressil <http://www.ediu.ee/>.

15 Mittetulundusühingu Eesti Kaitsetööstuse Liit põhikiri, lk 1 (http://www.ediu.ee/public/MTU.EKTL.Pohikiri_-_muudetud.pdf).

16 Galvi-Linda koduleht asub aadressil <http://www.galviilinda.ee/>.

17 Niitra, Nils 2010. Eestis toodetud militaarimed osutuvad sageli kasutuks. Postimees, 01.11 (<http://www.postimees.ee/334793/eestis-toodetud-militaarimed-osutuvad-sageli-kasutuks/>).

Lindat, kes on loonud otsekontaktid väeosadega ja lähtub tavavõtletajelt saadud tagasisidest.

Tsiviilkaitse kui riigi elanikkonna kaitsmine sõja mõjutuste eest

Tsiviilkaitset kui mõistet ja süsteemi ei leia tänapäevasest eestikeelsest ametlikust sõnavarast. See on jäänud ajaloo prügikasti kui igand Nõukogude Liidu ajast, mil selle nime all korraldati inimestele koolides ja töökohtades õppusi varjenditesse varjumiseks, gaasimaskide kasutamiseks, esmaabi andmiseks jne. Jääb mulje, et pärast iseseisvumist on rahvas võimaliku vastase pommirünnaku ja kas või ammoniaagiterminalis juhtuva õnnetuse suhtes immuunne. Selles mõttes ei ole vahet terminil, vaid on ilmne, et inimesi on vaja kaitsta õnnetuste ja sõja kui ühe suurima õnnetuse eest. Kuidas see saab toimima Eestis, ei ole päris selge tänaseni.

Arhitekt Margit Mutso on kultuurilehes *Sirp* väga ilmekalt kirjeldanud meie põhjanaabrite korraldusi tsiviilkaitsevaldkonnas, tuues muu hulgas esile, et soomlased peavad vastavalt seadusele kõikide hoonete juurde, mis on suuremad kui 600 m² ja püsivalt kasutusel, rajama varjendi. Varjendina on arvel (ja ka tähistatud) linnade suured maa-alused parklad jne. Mutso püstitab mitmeid teravaid küsimusi Eesti korralduse (pigem korraldamatuse) kohta valdkonnas, mis on põhiseaduse ülima eesmärgi, Eesti rahva püsijäämise alustala.¹⁸

Seadused ja ka riigikaitsestrateegia ei paku tervik-süsteemi elanikkonna kaitseks ja säästmiseks sõja mõjude eest. Valdkond on küll määratud kui hädaolukord ja antud siseministeeriumi vastutusalasse. Kuid kas neil on vajalikke ressursse, et evakueerida sõja jalust ära näiteks väikelinna 10 000 elanikku? Kohalike omavalitsuste ja regionaalsetel kriisikomisjonidel on ülesanne planeerida lahendusi hädaolukordadeks, kuid milline on plaan ja reaalne teostus sõja korral, kui evakueerida tuleb masse? Neile inimestele tuleb näiteks teises maakonnas valmis seada majutus, toitlustus, arstiabi jms. Kes tagab selliste sõjapõgenike laagrite valve, kaitse ja igakülgse toetuse? Need on küsimused, mida inimesed peaksid teadma. Ka peavad olema määratud süsteemi ellu viima vastavalt pädevad jõud koos vajaliku toetuse ja plaanidega. Siin oleks oluline toetav väljund Kaitseliidul põhinevatel tsiviilkaitseüksustel, mille koosseisu kuuluksid ka praegused sisekaitsekompaniid, kui suunata nad kaitsma just neid objekte, mis on riigi elanikkonna ellujäämiseks olulised, ja just seal, kus paikneb evakueeritav rahvas. Siit leiaksid suure ja tänuväärse eesmärgi Kaitseliidu eriorganisatsioonid Naiskodukaitse, Noored Kotkad ja Kodutütred.¹⁹

Kahetsusväärset on kehtiv riigikaitse strateegia välistanud Kaitseliidu liikmete osalemise sõjaseisukorras abipolitseinike ja vabatahtlike päästjatena ning näeb elanikkonna kaitset ja evakuatsiooni korraldamas vaid päästeametit koostöös politsei ja piirivalveametiga.²⁰ Siinkohal on jällegi tegemist ühe enda seatud piiranguga, millele on raske leida ratsionaalset põhjendust. Olukorras, kus aktiivse võitluse alast väljaspool asuvad Kaitseliidu liikmed saaksid elanikkonda aidata julgestuse, transpordi, meditsiini, toitlustuse ja muuga, tundub selliste tegevuste piiramine olevat vastuolus põhiseaduse eesmärgiga. Raske on ette kujutada Kaitseliidu kohaliku rühma liikmeid, käed rüpes, pealt vaatamas, kuidas põleb pommitabamuse saanud elumaja, kuhu ahastuses ema tahab laste päästmiseks uisapäisa sisse tormata.

Kuigi sõjaajal, nagu ka rahuajal, juhivad hädaolukordade lahendamist regionaalsed ja kohalike omavalitsuste kriisikomisjonid,²¹ tuleks neisse igal juhul integreerida Kaitseliidu vastavad allüksused. Kaitseliidul on vahendid ja võime olla maakondlikud kiired abistajad ja toetajad ka rahuaegetes kriisiolukordades. Selleks võiks olla maavanema pädevuses neid ilma suurema bürokraatiata välja kutsuda ja kaasata sarnaselt Ühendriikide Rahvuskaardiga.

Samas peavad maavanem ja kohalike omavalitsuste juhid ka teadma, milliseid võimeid nii Kaitseliit kui ka kaitseväge omavad võimalike kriisiolukordade leevendamiseks. Omavalitsuste kriisikomisjonid võivad ju vastutavad olla, kuid kiireloomuliste operatsioonide planeerimise, juhtimise ja koordineerimise tõhus võime on suurem sõjaväestatud üksustes, kes on saanud pidevalt sellealast väljaõpet. Alaline koostöö ja teineteise toetus planeerimisel ning õppustel integreeritult kriisistaabiga tagab süsteemi parima valmisoleku. Ka parandab see Kaitseliidu ja tema eriorganisatsioonide mainet, lähendab neid rahvale ja täiendab selle abil nende ridu. See on ka hea baas üleminemiseks sõjaeelsele tsiviilkaitse süsteemile, sest võtmeosalised ja kohalik elanikkond juba tunnevad süsteemi ja selle korraldajaid.

Riigi ülim eesmärk on oma elanike turvalisuse tagamine igas olukorras, seega tuleb planeerida inimeste massilisi evakuatsioone sõja jalust ära tõenäolistest rünnakusuundadest juba enne konflikti puhkemist. Kellelgi ei ole õigust seada piiranguid selle teostamiseks. Kui riigi kaitsejõud on suunatud välise ohu vastu, kaitsmaks põhisea-

Igal tasandil tuleb tunda lisaks vastase sõjalis-tele aspektidele ka tema poliitilist, majanduslikku ja informatsioonilist olukorda, et pöörata nõrkusi neis süsteemides enda kasuks.

18 Mutso, Margit 2011. Kas soomlased on paranoilised? *Sirp*, 15.04. (http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=12303%3Akas-soomlased-on-paranoilised&catid=20%3AArhitektuur&Itemid=27)

19 Vt. ka Toomse, Rene 2011. Sõjapidamine XII: Eesti kaitsemisest sõjas ja rahus 4. *Kaitse Kodu!* 4, lk 33–39.

20 *Riigikaitse strateegia*, lk 14 (http://www.mod.gov.ee/files/kmin/nodes/10701_Riigikaitse_strateegia_2010.pdf).

21 *Riigikaitse strateegia*, lk 13 (http://www.mod.gov.ee/files/kmin/nodes/10701_Riigikaitse_strateegia_2010.pdf).

duslikku eesmärki, siis selle väe mittekasutamine tsiviilhädaolukorras on nimetatud eesmärgiga vastuolus. Järelikult on kaitsejõudude abi tsiviilkriisi korral lausa ülim prioriteet, sest kui pole enam rahvast, ei ole ka kedagi vaja välise ohu eest kaitsta.

Kokkuvõtteks

„Eesti kaitsemisest sõjas ja rahus“ oli sõjapidamisteemaliste kirjutiste sari, mis kirjeldas autori mõtteid ja ettepanekuid Eesti riigikaitse võimalustest lähtuvalt. Nagu varemgi

mainitud, ei pruugi need mõtted olla ainuõiged ega pretendeeri mingil juhul absoluutsele tõe või ainuõigetele lahendustele. Ka ei ole mul nende mõtete autorsuse ainuõigust, sest kõik kirjeldatud seisukohad on kujunenud õpingute, uuringute, kogemuste ja lugematute kolleegidega peetud arutelude käigus.

Olen saanud nende artiklite ilmumise ajal oma kirjutiste kohta erinevaid arvamusi ja kommentaare, nii kiitvaid kui ka kritiseerivaid. Mõlemad on teretulnud, sest vaid vaidlustes sünnib tõde, nagu ütleb ka vanasõna. Olulisem kui ainuõiged lahendused on arutelu ja sõjalise mõtlemise areng, sest dogmad ja jäigad seisukohad ei ole veel ühtegi sõda võitnud. Minu erilised tänusõnad lähevad foorumile militaar.net, kus arutelud läksid aeg-ajalt üsna tuliseks. Siiski soovitatakse mõnedel foorumlastel säilitada külma pead ja kasvatada pisut rohkem tolerantsi ka teiste arvamuste suhtes.

Selle sõjapidamisteemalise sarja Eesti kaitsmist puudutava alasarja kokkuvõtteks loetlen mõningaid olulisi mõttekohti.

- NATO doktriinid ei saa olla dogmad, mida tuleb igal juhul järgida. Lahingute ajalugu, riigi ja rahva eripära, geopoliitiline asukoht, saadaolevad varud jne on alati osa täiendavast kodulest, mida ei asenda ühegi teise riigi ega ühenduse kopeerimine. Ükski üks ühele üle võetud lahendus ei tööta, alati tuleb neid kohandada ja luua omad süsteemid.
- Teostatav ja selge kõrgeim strateegia ning sellest tegelik kinnipidamine igal tasandil kindlustab eesmärgipärase arengu nii efektiivselt kui samas ka ökonoomselt. Mõistlik ja konstruktiivselt kriitiline suhtlemine erinevate tasandite vahel ja ilma vahendajateta ka horisontaalselt loob lõpuks juurde uusi ja paremaid ideid nii taktikas kui logistikas, mis on füüsilise võitluse alustalad. Isiklike egode ja ettekujutuste kõrvalejätmine kõrgema eesmärgi saavutamise nimel on oluline osa enesedistsipliinist, mis on alati olulisem kirjapandud reeglitest. Võimed ja vahendid, mida tegelikult ei ole vaja edukaks

tegutsemiseks kõrgema eesmärgi nimel, tuleb plaanidest ja hangetest välja lülitada.

- Esmase kaitsevõime kui raskuspunkti tunnustamine koos kõigi riigis saadaolevate jõudude ja vahenditega ei tohiks jääda vaid deklaratsiooniks. Strateegilistes dokumentides mainitud laiapõhjalisus peab saama selge, lihtsa ja loogilise rakenduse, mis on arusaadav ka igale sõdurile lahinguväljal või kasarmus. Sõjalise hariduse andmise asutustes (Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused ja Kaitseliidu Kool) tuleb panna rohkem rõhku uuenduslikule sõjalisele mõtlemisele ja vältida massiarmede taktikate arendamist. Hübridsõjapidamine kui olemuselt laiapõhjaline ja igas olukorras jätkusuutlik koos ülesandekeskse juhtimisega võiks olla tunduvalt edukam ülekaaluka vastase vastu kui seniarendatu. Jäik küsitava väärtusega reeglite järgimine, riski iga hinna eest vältimine, alluvate kehv kohtlemine ja liigne bürokraatia peavad muutuma taunitavateks nähtusteks, mitte ülenduste aluseks.
- Kaitsevägi ja Kaitseliit peavad igapäevaselt koostööd tegema. Iga kaitseväe ohvitseri ja allohvitseri karjääris peaks rotatsiooni korras sisalduma teenistus Kaitseliidus, et luua mõistmine nende kahe organisatsiooni vahel ja tõsta kogemuste vahetamise abil teineteise taset. Kaitsejõud on üks vägi, mis peab toimima võrdsetel alustel ja üksustevahelisel arusaamisel. Ei ole vahet, kes on palgaline ja kes vabatahtlik – meil kõigil on sama riik kaitsta.
- Uuenduslike ja „külma sõja“ mentaliteedist vabade võimete loomine ning olemasolevate vabade võimete loomine ning olemasolevate

Kaitseliidul on vahendid ja võime olla maakondlikud kiired abistajad ja toetajad ka rahu-aegsetes kriisiolukordades.

Strateegiline kommunikatsioon ja infooperatsioonid, laiendatud ja kogu sõjaspektrit hõlmavad luurevõimed, leidlikud arendused hübridsõjapidamise kontseptsiooni toetuseks ja reaalselt toimiva tsiviilelanikkonna kaitsesüsteemi loomine on elutähtselt olulised. Need on siiski vaid väike osa, mis on vaja teha, sest riigikaitse ei saa kunagi lõplikult valmis, vaid on pidevas arengus ja võistluses vaenulike jõududega.

Kõik on alles alguses ja võimalused endiselt avatud. Ei ole mõtet kurvastada mõne mittesihipärase suurhanke või muu arusaamatu ettevõtmise pärast minevikus, vaid tuleb keskenduda tulevaste vigade vältimisele. Just selleks on eelkõige vaja arutlusi ja ideid, iseseisvat strateegilist ja sõjalist mõtlemist, kriitikameelt, kuid samas ka teistsuguste ideede talumist ning distsipliini kompromissidele minna.

Alamsari „Eesti kaitsmisest sõjas ja rahus“ on siin kirjutaja poolt lõpetatud. Loodan, et minu ideed ja mõtted arenevad lugejate peas pidevalt edasi. Endiselt jätkub põhisari „Sõjapidamine“.